

Sammanfattning av remissvar

Samtliga inkomna remissvar finns i sin helhet här: [Remiss av Aktualisering av regionala utvecklingsstrategin 2025-2026](#). Storumans och Åsele kommuner hänvisar till Region 10:s tidigare inspel och Arbetsförmedlingen hänvisar till sitt tidigare inspel. Dessa inspel har gått igenom igen. Bedömningen är att allt från dessa finns med i den aktualiserade versionen eller ryms inom de remissvar som kommit in (se bilaga sist i dokumentet med genomgången).

Övergripande synpunkter

Många aktörer har valt att ge övergripande synpunkter som inte direkt kopplar till en särskild del eller kopplar till flera delar. Dessa har grupperats under ett antal rubriker.

Demografi och befolkningsutveckling

Ett par aktörer pekar på behovet av att ge större utrymme till demografisk utveckling. Kristdemokraterna Västerbotten anser att de demografiska utmaningarna nu och framåt bör ges ett större utrymme, men även hur demografin påverkar grundläggande välfärd likt skola, vård och omsorg och hur regionen i stort kan stödja kommunerna i detta arbete. Umeå kommun ifrågasätter att det fortfarande inte tydligt framgår att den regionala utvecklingskraften bygger på ökad befolkningstillväxt och att RUS än tydligare behöver ta avstamp i ett tillväxtperspektiv.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Demografisk utveckling får en egen rubrik med en utökad beskrivning.*
- *Nya invånare och att få invånare att bo kvar har stärkts i det övergripande hållbarhetsmålet En livskraftig plats.*
- *En ökad befolkningstillväxt innebär en skärpning av målen och skulle även behöva en genomlysning av de utmaningar som det skulle innebära för infrastruktur, boendemöjligheter och tillhandahållande av välfärdstjänster. Det ligger därför utanför en aktualisering och får omhändertas i en bredare framtida process av en ny RUS.*

Kommentar 1: Det behöver betonas att även om ökad inflyttning kan bidra till att lösa en del av de utmaningar länet står inför finns andra som kan tas om hand oavsett demografisk utveckling. Platser utveckling är inte beroende av en befolkningstillväxt, det finns möjligheter för utveckling inom många områden på platser som växer, platser med en stabil folkmängd och platser som krymper.

Kommentar 2: Om Västerbotten hanterar utmaningarna inom de olika delprioriteringarna så kommer det bidra till att Västerbotten blir en livskraftig plats dit människor väljer att flytta och fler trivs och stannar. Det kan innebära att befolkningen växer men framför allt kan det innebära att befolkningen inte krymper när lägre födelsetal, åldrande befolkning och låg migration förväntas påverka utvecklingen framåt.

Territoriellt perspektiv och platsutveckling

Det territoriella perspektivet och beskrivningen av platser tas upp av några aktörer. Tillväxtverket menar att det territoriella perspektivet är närvarande och väl beskrivet i strategin med flera förslag som riktar sig till vissa geografier men föreslår att geografiska förutsättningar skulle kunna synliggöras mer i form av kartor. De saknar även skrivningar om de faktiska förutsättningarna att hantera de geografiska och territoriella olikheterna. Även

Trafikverket föreslår att strategin inkluderar fler kartor och strukturbilder. Umeå kommun anser att strategin ska tydliggöra Umeås roll som regional knutpunkt och centrum för länet och hela norra Sverige. Leaderområdena i Västerbotten anser att formuleringen städer, landsbygder och glesbygder kan bidra till och förstärka den urbana normen och föreslår att det skrivs glesbygder, landsbygder och städer. Vännäs kommun anser att strategin bör betona vikten av att lyfta fram Västerbottens unika platsidentitet och berättelser, från kust till fjäll. Genom gemensamma satsningar på platsmarknadsföring kan regionens profil stärkas både nationellt och internationellt, vilket kan öka inflyttning och besöksnäring.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Förslaget att inkludera fler kartor/strukturbilder som beskriver förutsättningar ligger utanför en aktualiseringsprocess däremot inkluderas hänvisning till den kartsida som tagits fram för norra Sverige på Analysportal NORR i det första kapitlet.
- När det gäller att peka ut knutpunkter och geografiska centra krävs en annan mer omfattande process kring olika geografier än en aktualisering av en befintlig strategi. Andra län har arbetat med så kallade strukturbilder men de tas fram i omfattande fleråriga breda processer.
- När det gäller formuleringen städer, landsbygder och glesbygder är ordningen inte avsedd att indikera betydelse utan baseras på att det går att skriva förkortat: städer, lands- och glesbygder. Eftersom det inte heller är självklart att nämnas först ges den största tyngden vid läsning kommer det inte att ändras i det här skedet av processen.
- Platsutveckling har lyfts på olika ställen i strategin utifrån inspel
- I strategin lyfts genomgående styrkor i Västerbotten (andra stycket i respektive delprioritering) samt utmaningar för olika geografier och förutsättningar, tex tillgång till finansiering för bostäder etc. Det bedöms vara på förutsättningar att hantera olikheter.

Text, språk

Det har inkommit några delvis motsägande inspel kring text och språk, där vissa anser att meningar och ord är svårbegripliga och ej tillräckligt tillgängligt (Arbets- och miljömedicin och Sorsele kommun) medan Tillväxtverket skriver att strategin är skriven med ett lättillgängligt språk. Region Västerbotten, Digitalisering och service menar att grön text gör det svårt att läsa texten.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Region Västerbotten har sett över språket
- I den nya layouten kommer det ej finnas grön text och layouten kommer utformas för att öka tydligheten.

Översiktighet och layout

Det har inkommit synpunkter som menar att omfattningen gör dokumentet svåröverskådligt och Kristdemokraterna Västerbotten föreslår en nedkortad version, antingen som fristående eller placerad tidigt i dokumentet medan Sorsele kommun föreslår att strategin kortas ned och fördjupad information läggs i bilagor. Trafikverket anser att dokumentet är välskrivet, och beskrivningen av de utmaningar länet står inför inom olika områden skapar en god förståelse, där det finns en tydlig ambition för varje område men att inriktningen skulle kunna tydliggöras ytterligare genom att korta ned texter något och lyfta fram det viktigaste.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Detta tas med i genomförandet av strategin.

Arbets- och miljömedicin norr anser att det syftet är otydligt med den kursiva rutan i slutet av varje delprioritering och inledningen som beskriver om det positiva i. Samtidigt anser de olika frågor placeras i olika stycken utan att ställas i relation till varandra, t ex att innovation nämns utan att nämna vad det kan föra med sig i form av miljöfaktorer. De önskar även att strategin ska innehålla referenser. Det delas av Länsstyrelsen som anser att det bör tydligt framgå vilken fakta och underlag som har använts för att formulera såväl prioriteringar som insatser.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Den kursiva texten finns med för att synliggöra hur delprioriteringarna hänger ihop med de övergripande hållbarhetsmålen och inriktningarna. Det vill säga för att koppla t ex innovation till miljö, hälsa, jämställdhet osv.

När det gäller rutan som beskriver Vägen framåt – exempel andra strategier och planer finns synpunkter från olika aktörer. Arbets- och miljömedicin norr anser att den är förvirrande. Leader i Västerbotten anser att det är bra att deras strategier inkluderas på flera ställen och önskar inkluderas under alla prioriteringar. Region Västerbotten, Digitalisering och service önskar vägledning: ska alla dessa dokument läsas, en eller flera. En sammanställning av varje vägledning i listan och sambandet med en eller flera av utmaningarna skulle ge ett bra stöd för läsaren. LTU ser positivt på strategins koppling till regionala sakstrategier men rekommenderar en tydligare beskrivning av hur dessa dokument ska integreras i genomförandet. Tillväxtverket anser att placeringen behöver ses över, nu är det otydligt om det hör till hela prioriteringen eller bara en delprioritering och det skulle vara bra med hänvisning till var de finns. De efterlyser även hänvisning för de sakområden där det saknas understrategier. Trafikverket skriver att en utmaning i det fortsatta arbetet är hur alla strategier och program kan införlivas med varandra i verkligheten, vilket skulle kunna belysas ytterligare.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Rutorna har kompletterats där det behövs och placeringen kommer att tas omhand i den nya layouten.
- Sammanställning och vägledning av de olika dokumenten ligger utanför strategin men rekommenderas att arbeta med i de olika samverkansytorna som finns.
- Den regionala utvecklingsstrategin är vägledande för andra strategier och planer och de strategier och planer som finns har även på olika sätt bidragit till innehållet i den regionala utvecklingsstrategin.

Konkretisering och prioritering

Flera aktörer föreslår ökad konkretisering av och en tydligare prioritering mellan åtgärder. Energimyndigheten vill se konkreta åtgärder till respektive prioritering, Länsstyrelsen efterlyser i att väga ta ytterligare steg i vad som faktiskt ska genomföras, av vem och till när, medan Sorsele kommun efterlyser mätbara mål och åtgärder för att minska inlandets demografiska och ekonomiska utmaningar. Tillväxtverket noterar att det finns ingen prioritering mellan det stora antalet utmaningar och föreslagna åtgärder vilket bidrar till att åtgärderna upplevs som en möjlig bruttolista snarare än ett konkret handlingsprogram. De menar vidare att det inte framgår tydligt hur resurser och finansiering ska prioriteras och fördelas. Umeå kommun anser att strategin ska se över de utmaningar och behov som lagts till under varje prioriterat område. Dessa är på skiftande nivå och är många till antalet (totalt 109), och ger ingen tydlig riktning. Samtidigt menar Tillväxtverket att utkastet väl svarar upp mot att det i en strategi ska finnas mål, metoder (hur utmaningarna ska hanteras) och

vem/vilka som förväntas delta i implementeringen. Det finns även ett antal inspel som önskar ytterligare konkretisering i de olika delarna, se respektive del.

Kommentar:

I Västerbotten finns den regionala utvecklingsstrategin som ett styrdokument bland flera och den är tänkt att övergripande beskriva den samhällsutveckling som behövs i länet. Eftersom den är tänkt att vara vägledande för många olika aktörer i alla delar av samhället behöver den fungera som en bruttolista för att ge inspiration till alla de som på olika sätt bidrar, både i den egna verksamheten och i olika samarbeten, för att nå målen. Det är därför med avsikt som strategin är bred och omfattande, med förhoppningen att det bidrar till att synliggöra hur mångsidig regional utveckling är som område.

Ytterligare prioritering och konkretisering kring vad som kan och ska göras bland utmaningar, identifierade behov och exempel på aktiviteter behöver göras av de som aktivt arbetar med frågan, gärna gemensamt i samverkan. Det behöver ringas in i styrdokument med ett smalare fokus. Slutligen kommer det som ska göras att behöva tas omhand internt hos alla de aktörer som är viktiga i den gemensamma kraftsamlingen för att ta hand om utmaningarna och nå målen. Den regionala utvecklingsstrategin kan inte peka ut vad enskilda aktörer ska göra. Hur bred en RUS-process än är kan den inte bli mer konkret för en så stor mängd aktörer och över en så pass lång tidsperiod som det rör sig om.

Det tydligare fokuset i den aktualiserade versionen på utmaningar och identifierade behov tillsammans med exempel på aktiviteter är tänkt ge en tydligare bild av vägen framåt och är på det sättet mer konkret än tidigare.

Totalförsvaret och beredskap

Försvarsmakten föreslår synliggörande av Region Västerbottens pågående arbete kring beredskapshöjande åtgärder och den samverkan som sker inom och med Totalförsvaret aktörer, inklusive Försvarsmakten. LTU instämmer i analys kring det geopolitiska läget och säkerhet och vill betona behovet av att dessa frågor ges en tydligare regional inriktning, särskilt avseende totalförsvaret, civil beredskap, kraftförsörjning och skydd av samhällsviktig verksamhet. LTU rekommenderar att strategin tydliggör hur länets aktörer gemensamt ska stärka civil beredskap, krisledningsförmåga, skydd av kritisk infrastruktur exempelvis elnät, cybersäkerhet, omvärldsanalys samt utveckling av teknologier med dual-use-potential. Regionens lärosäten har betydande forskningskompetens inom ett antal relevanta områden, ett exempel är Campus Totalförsvaret som samlar dessa resurser och erbjuder en regional nod för utbildning, analys, testmiljöer och kompetensförsörjning. LTU rekommenderar att RUS utvecklar en tydligare och mer konkret inriktning som integrerar totalförsvarsperspektivet i strategi och genomförande. Vilhelmina kommun anser att RUS måste stärkas när det gäller krisberedskap genom att inkludera livsmedelsförsörjning i glesbygd, lyfta behovet av drivmedelsstationer och lagringskapacitet samt erkänna att långa transportavstånd skapar strukturell sårbarhet. Vännäs kommun välkomnar att strategin lyfter betydelsen av beredskap, men anser att detta område behöver förstärkas. För att Västerbotten ska kunna hantera kriser med minimal påverkan bör strategin tydligare inkludera mål och riktlinjer för kontinuitetsplanering, robusthet och beredskap för samhällskritiska verksamheter.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Försvarsmakten har synliggjorts som viktiga aktörer i delprioritering 4.1 och 5.1. I övrigt har det tagits om hand i delprio 5.4.

- Målstrukturen är fast i och med att det är en aktualiseringsprocess och de tillägg som gjorts med den tillkomna omvärldsbeskrivningen och att arbetet med krisberedskap och säkerhet finns med som en röd tråd genom alla prioriteringar bedöms vara tillräckligt för att länet ska kunna arbeta kraftfullt vidare med detta.
- Civil beredskap, krisledningsförmåga, skydd av kritisk infrastruktur exempelvis elnät, cybersäkerhet, omvärldsanalys samt utveckling av teknologier med dual-use-potential har lagts till i relevanta delprioriteringar där det saknades. 1.1, 1.2, 1.3, 3.2, 3.4
- En ökad grad av konkretisering med mer detaljerade mål och riktlinjer hamnar utanför en regional utvecklingsstrategi, se även under Konkretisering.
- Krisberedskap för livsmedelsförsörjning i glesbygd, behovet av drivmedelsstationer och lagringskapacitet har lagts till i delprio 2.2 samt erkänna att långa transportavstånd skapar strukturell sårbarhet har lagts till i delprio 3.2.

Barn och ungdomsperspektiv

Kristdemokraterna Västerbotten önskar ett tydligare fokus på barn och familjer, i hela länet, med hänsyn till barns behov av såväl trygghet som serviceutbud.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Barn, unga, familjer och/eller föräldrar har nu inkluderats ytterligare genom alla prioriteringar

Civilsamhället

Det har inkommit flera remissvar som berör civilsamhället där flera är positiva till de förändringar som gjorts. Leaderområdena i Västerbotten vill särskilt lyfta att civilsamhällets roll synliggjorts och förtydligats, vilket de anser är både bra och nödvändigt. RF-SISU skriver att civilsamhällets roll har stärkts och beskrivs tydligare som en samhällsbärande aktör med betydelse för delaktighet, kapacitet och långsiktig utveckling. Samforma välkomnar att civilsamhällets och föreningslivets roll tydligt lyfts fram i strategins inledande avsnitt men motsätter sig till att civilsamhället saknas i den efterföljande färdplanen med tre inriktningar och sex prioriteringar och föreslår att civilsamhällets tas med som på samma nivå som andra centrala aktörer, som exempel näringslivet och föreslår att civilsamhället inkluderas i den fjärde prioritering Västerbotten - hållbara, attraktiva livsmiljöer och ett platsdrivet civilsamhälle. Kristdemokraterna Västerbotten föreslår att det ska möjliggöras fler arenor där civilsamhällets aktörer man mötas, samt att Region Västerbotten utökar sin dialog med och stöttnings gentemot civilsamhällets aktörer. Helst vill de se en dedikerad civilsamhällesstrategi i Region Västerbotten. Tillväxtverket noterar att det är viktigt att ta hänsyn till (och stärka) civilsamhällets förutsättningar till medverkan i det regionala utvecklingsarbetet.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- I inspelen som skickades in från olika aktörer före sommaren betonades tydligt vikten av att visa på civilsamhällets roll, bidrag och utmaningar inom alla prioriteringar. Att civilsamhället är en utvecklingskraft inom samtliga områden delas av Region Västerbotten. Det resulterade i att civilsamhällets roll har synliggjorts genomgående i alla prioriteringar både som samverkanspart samt med fokus på att synliggöra utmaningar och möjligheter för civilsamhället. Förslaget från Samforma att bryta ut civilsamhället och samla det under en prioritering lämnas därför utan åtgärd.
- Inspelen från Kristdemokraterna Västerbotten och Tillväxtverket tas delvis om hand i de olika prioriteringarna och delvis i Region Västerbottens interna planering, se även ovan under Konkretisering.

Forskning och akademi

Kristdemokraterna Västerbotten vill se en komplettering om att regionen bör dra större nytta av universitetets forskning och nyttja denna som stöd för utvecklingsprojekt på såväl lokal som regional nivå. LTU vill särskilt betona att universitetens roll i regional utveckling behöver framgå tydligare, då denna är central för genomförandet av flera av strategins prioriteringar. De anser att sambandet mellan strategins mål och befintliga forsknings- och kunskapsunderlag kan tydliggöras. Ett mer strukturerat kunskapsutbyte mellan akademien och regionala aktörer kan bidra till gemensamma lägesbilder, mer samordnad planering samt en stärkt förmåga att följa upp utvecklingen över tid.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Universiteten har lagts till på fler ställen utifrån inkomna inspel för de olika prioriteringarna, se respektive delprioritering.
- Att identifiera enskilda typer av kunskapsunderlag eller samverkansytor innebär en grad av konkretisering som ligger utanför strategin, se ovan under Konkretisering. Det bedöms rymmas i de skrivningar som finns i de inledande delprioriteringarna i respektive prioritering: 1.1, 2.1, 3.1, 4.1, 5.1 samt 6.1 där universitetens forskning nämns som styrkor och där de finns med som viktiga aktörer.

Nationella minoriteter

Flera aktörer lyfter inkluderingen av nationella minoriteter i strategin. Mellersta Norrlands distrikt av SFRF anser att nationella minoriteter och minoritetsspråken ska behandlas jämlikt och jämställt i enlighet med minoritets- och minoritetsspråklagen och att det upplevs som kränkande och exkluderande att samer nämns många gånger oftare i texten än andra nationella minoriteter. Kristdemokraterna Västerbotten skriver att samtliga nationella minoriteter bör lyftas i den regionala utvecklingsstrategin, samt på ett mer likvärdigt sätt. Flertalet minoriteter refereras till som "andra nationella minoriteter". Det lyftes på ett samråd att formuleringen urfolket samerna och andra nationella minoriteter upplevs som kränkande. Samtidigt menar Tillväxtverket att samiska och minoritetsperspektiven är goda.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar har synliggjorts på fler ställen.
- Formuleringen "andra nationella minoriteter" valdes utifrån inspel som inkom att det var viktigt att synliggöra att urfolket samer också är en nationell minoritet. Den formuleringen har nu bytts ut mot "samiska folket och judiska, romska, sverigefinska och tornedalska minoriteter" där organisationer beskrivs under som viktiga aktörer för att mer genomgående synliggöra vilka de nationella minoriteterna är. I löptext har formuleringen "nationella minoriteter och urfolket samerna" använts utifrån det språkbruk som används av regeringen och nationella myndigheter.

Kommentar: Tillväxtverkets bedömning ska ses i ljuset av att nationella minoriteter oftast inte nämns alls i regionala utvecklingsstrategier (16 av 21 RUS:ar). I tre av de övriga fem nämns de en gång utifrån sina rättigheter men det beskrivs inte vilka grupper som ingår. Det är endast Norrbottens och Västerbottens RUS som inkluderar nationella minoriteter och urfolket samerna mer utförligt. Tack vare inspelen ovan är det nu starkt ytterligare i Västerbottens RUS.

Regional närvaro, resurser och strategiskt arbete

Sorsele kommun anser att den regionala närvaron i hela länet är viktig för att erhålla en förståelse för deras kommuns behov och förutsättningar. Även den statliga närvaron är viktig,

en service för kommunens invånare som stärker möjligheterna att bo och leva i hela länet. De anser att det bör skrivas in mätbara mål om likvärdig statlig och regional närvaro som inkluderar service, arbetsplatser och beslutsfunktioner i alla kommuner, inte bara i Umeå och Skellefteå. En viktig faktor för utveckling i hela länet är att det finns tillgång till akutsjukvård och tandvård i alla kommuner, en tillgänglighet som inte ska kompromissas om. Åsele och Storumans kommun hänvisar till det tidigare inspelet från Region 10 där det lyfts att en Likvärdig statlig och regional närvaro behöver vara en tydligare målsättning för att möjliggöra utveckling i hela Västerbotten. Det behöver finnas en lägsta godtagbar standard på vilken service som ska erbjudas.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Mätbara mål om statlig och regional närvaro innebär en grad av Konkretisering som ligger utanför en regional utvecklingsstrategi. De tjänster och nyttor som statliga och regionala organisationer tillhandahåller finns med genomgående i strategin med beskrivningar av utmaningar och identifierade behov, exempelvis nära vård, kollektivtrafik och företagsstöd.

Sorsele kommun anser att det beskrivs inomregionala skillnader men att det saknas en tydlig strategi för att minska dessa. Det stöds av Åsele och Storumans kommuner som hänvisar till Region 10:s tidigare inspel där det skrivs att det saknas ett gemensamt strategiskt arbete för att långsiktigt minska dessa skillnader, både inom regionens egna verksamheter och i det gemensamma påverkansarbetet gentemot statliga myndigheter. Umeå kommun anser att strategin ska tydligare adressera hur länets storleksolikheter ska hanteras och hur tillväxten i den regionala kärnan gynnar hela länet.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det bedöms att förändringen av den regionala utvecklingsstrategin med tydligare fokus på utmaningar och identifierade behov i olika geografier bättre svarar upp mot behovet av strategisk riktning.
- Ytterligare konkretisering tas omhand i andra sammanhang, se även under Konkretisering. Några av de sammanhang som är relevanta är:
 - Den gemensamma överenskommelsen om samverkan mellan kommunerna och Region Västerbotten med gemensamma beredningar och de handlingsplaner som tas fram för genomförandet.
 - De tre inrättade strategiska råden som samlar Region Västerbotten och kommunerna för att säkerställa den strategiska riktningen inom digitalisering, samhällsbyggnad och kompetensförsörjning, även där är handlingsplaner ett verktyg.

Den mest centrala synpunkten från Vilhelmina kommun gäller resurser och genomförandeförmåga. Många inlandskommuner har mycket små förvaltningar, begränsat skatteunderlag, minimal möjlighet att avsätta personal för strategiskt arbete och stort behov av att prioritera kärnverksamhet. Kommunens synpunkt är att strategin måste tydligt erkänna att klimat- och omställningsarbete kräver kompensation, finansiering och stöd måste differentieras efter kommunernas kapacitet och att administrativa och strategiska processer inte kan läggas på kommuner utan resurser.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Genomgående i strategin har det fångats utmaningar och behov kopplat till finansiering. En ytterligare konkretisering tas omhand i andra sammanhang.

Storumans kommun pekar på strukturella utmaningar i det regionala utvecklingsarbetet vad gäller verksamhetsansvar kontra utvecklingsansvar. Denna problematik är dock delvis utanför regionens egen rådighet att påverka, eftersom den styrs av lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar. Vännäs kommun anser att det är viktigt att förankra den beslutade Regionala utvecklingsstrategin i länets alla kommuner och samverkansgrupper som arbetar för utveckling i länet.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det tas omhand i det fortsatta genomförandet och i andra sammanhang där det är möjligt att konkretisera mer.

Hållbarhet och rättighetsperspektiv

Länsstyrelsen ser positivt på den utveckling med fokus på rättighetsperspektiv och Agenda 2030 som varit i strategin men att detta kan utvecklas ytterligare genom att beskriva vilka invånare i länet som ska prioriteras och hur skillnader mellan grupper på riktigt kan utjämnas för att nå en jämlik inkludering. De anser att strategin helt saknar en analys av hur maktstrukturer och normer skapar ojämlika livsvillkor. Glesbygdsperspektivet är starkt i strategin, vilket är bra, men det saknas intersektionella perspektiv, till exempel hur det är att vara kvinna med funktionsnedsättning i glesbygd. De pekar vidare på att det finns väldigt få skrivelser om rasism, sexism, funkofofi eller andra diskriminerande strukturer, trots att dessa påverkar människors tillgång till arbete, hälsa och trygghet. Könneutrala begrepp som människor, äldre, barn och unga etc tenderar till att osynliggöra de olika livsvillkoren olika grupperna har. Det behövs konkretiseras genomgående vad jämställdhet innebär kopplat till prioriteringar och insatser. Det behöver tydligt framgå vad som är utmaningen eller ojämlikheten som ska lösas.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Den regionala utvecklingsstrategin betonar genom inriktningarna att Jämlik och jämställd inkludering ska vara en del av regionala utvecklingsinsatser men att identifiera grupper som ska prioriteras kräver en annan typ av process än en aktualisering av en strategi. Bredden i regional utveckling innebär även att ta kommer att skilja mellan olika områden och ringas bättre in i styrdokument och samverkan nära den aktuella frågeställningen.
- Andra minoriteter än de nationella minoriteterna har synliggjorts och de utmaningar som kan finnas kopplat till diskriminering.
- Det intersektionella perspektivet lyfts tydligare i Jämlik och jämställd inkludering, anpassat efter strategins språkbruk.
- En ändring av de könneutrala begreppen innebär en ytterligare konkretisering som inte kan rymmas inom en aktualisering.

Tillväxtverket lyfter att de tre hållbarhetsaspekterna finns med och att utkastet är väl integrerat med Agenda 2030 men anser att skrivelser om social hållbarhet är inte logiskt samlade i utkastet och blir därför svagare än den miljömässiga delen samt att ett tydligt och mer sammanhållet resonemang med en tydlig inriktning för ekonomisk resiliens (som nämns i utmaningarna) skulle också stärka strategin. De föreslår att strategin kan stärkas genom att tydligare formulera prioriterade insatsområden inom klimatomställning, särskilt för de sektorer där Västerbotten har störst utsläpp och störst omställningspotential. Det skulle öka styrbarhet och vägledning.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Inspelet omhändertas genom att tydligare formulera kopplingen mellan de tre hållbarhetsdimensionerna (social, miljömässig och ekonomisk) och de två övergripande hållbarhetsmålen En livskraftig plats och En cirkulär plats.*
- *Ekonomisk resiliens bedöms lyftas på olika sätt i de olika utmaningarna utifrån olika aktörers perspektiv.*
- *Att ta fram tydligt prioriterade insatsområden inom klimatomställning innebär en grad av Konkretisering som ligger utanför strategin, se under Konkretisering. Det bedöms vara en del Länsstyrelsens uppdrag.*

RFSU Umeå bedömer att den regionala utvecklingsstrategin i sin nuvarande form har en tydlig brist: sexuell hälsa samt sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) saknas i praktiken helt som perspektiv. Detta är problematiskt eftersom SRHR är en central del av jämlik hälsa, jämställdhet och social hållbarhet – mål som strategin i övrigt lyfter fram.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Inspelet omhändertas genom tillägg av formulering i texten för det övergripande hållbarhetsmålet En livskraftig plats samt under prioritering 5.*

Skellefteå kommun välkomnar de förstärkta skrivningarna om jämlikhet, inkludering och barns och ungas livsvillkor. Kommunen föreslår att strategin förtydligar behovet av brett våldsförebyggande arbete, normförändring samt stärker ungas delaktighet.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Trygghet - tillägg i inledningen i delprioritering 4.2, tas även omhand av andra ändringar i delprioriteringen.*
- *Brottslighet och brottsförebyggande arbete har inkluderats i delprioritering 4.1 och 5.1*
- *Normförändring bedöms rymmas inom inriktningen Jämlik och jämställd inkludering.*
- *Barn och ungas delaktighet har stärkts utifrån andra remissvar.*

Övriga övergripande synpunkter

Brottsförmyndigheten har tagit del av remissen och har inget att erinra mot utredningens förslag.

MR N J4 (Försvarsmakten) bedömer skrivelsen som okontroversiell, utan generella synpunkter på innehåll.

IUC Norr tillstyrker den övergripande inriktningen i den aktualiserade regionala utvecklingsstrategin och bedömer att RUS ger en relevant och samlad bild av Västerbottens utvecklingsutmaningar och möjligheter.

Leaderområden i Västerbotten står bakom remissen av den regionala utvecklingsstrategin. Vi ser att den omarbetats efter möjligheterna att lämna in inspel.

Lantbrukarnas Riksförbund, LRF Västerbotten (nedan LRF) tackar för möjligheten att komma med synpunkter på den regionala utvecklingsstrategin. Vi ser att några av de inspel som vi gjorde i somras har kommit med, vilket vi uppskattar. Jord- och skogsbruk är viktiga näringar för länet så det bör speglas i strategin.

Lycksele kommun anser i stort att strategin tar hänsyn till de områden som är prioriterade samt att perspektiv såsom jämställdhet, jämlikhet och hållbarhet beaktas på ett tillfredsställande sätt.

Den regionala utvecklingsstrategin pekar ut väsentliga områden för insatser som gynnar länet utveckling under perioden fram till 2030. Länsstyrelsen instämmer på denna övergripande nivå i vad som sägs i strategin...

MSB avstår att lämna synpunkter i rubricerad remiss. Tack för möjligheten!

MUCF anser att den regional utvecklingsplanen för Västerbottens län genomgående är väl genomarbetad och att den tar upp och behandlar flera av de områden som MUCF har uppdrag att bevaka på ett bra sätt.

Norrlandsoperan har inga synpunkter att lämna på den aktualiserade regionala utvecklingsstrategin.

RF-SISU Västerbotten tillstyrker i huvudsak förslaget till aktualiserad regional utvecklingsstrategi för Västerbotten 2020–2030. Strategin innebär tydliga och välkomna förflyttningar jämfört med tidigare version och ger en mer konkret och användbar inriktning för länets fortsatta utveckling fram till 2030.

Vi vill särskilt lyfta följande styrkor i den aktualiserade strategin:

- Civilsamhällets roll har stärkts och beskrivs tydligare som en samhällsbärande aktör med betydelse för delaktighet, kapacitet och långsiktig utveckling.
- Innovationsarbetet har breddats och inkluderar i högre grad invånare, civilsamhälle och idéburna aktörer som medskapare.
- Behovet av ändamålsenliga, flexibla och platsanpassade lokaler och ytor för idrott, rörelse och föreningsliv lyfts tydligare och kopplas till långsiktiga investeringar och hållbara livsmiljöer.
- Att idrott för alla tydligare kompletteras med möjligheter för elitidrottande är en viktig och välavvägd förflyttning som stärker regional attraktivitet och möjligheten att bo kvar och utvecklas i hela Västerbotten.
- Rörelse, fysisk aktivitet och jämlik hälsa ges ökad tyngd i strategin, med ett mer sammanhållet och förebyggande perspektiv genom hela livet.

Skellefteå kommun anser att det aktualiserade förslaget till regional utvecklingsstrategi (RUS) utgör ett steg i rätt riktning, särskilt genom en förbättrad omvärldsanalys, stärkt EU-koppling, samt tydligare fokus på inkludering, jämlikhet och kommunernas roll i samhandlingen. Trots detta kvarstår flera områden där strategin behöver förstärkas. Kommunen anser att ytterligare tydlighet krävs vad gäller regional resiliens, cybersäkerhet, den gröna och digitala omställningen (twin transition) samt tillgången till platsnära utbildningsmiljöer och stärkt innovations- och testbäddskapacitet. Skellefteå kommun anser att EU-kopplingarna blivit starkare och att strategin tydligare lyfter internationella samarbeten. Kommunen betonar fortsatt vikten av att RUS används som underlag vid dialog med EU-institutioner och internationella partners.

Socialstyrelsen har inget att tillföra gällande vad som står i förslaget till aktualiserad regional utvecklingsstrategi.

Sorsele kommun tycker att den Regionala utvecklingsstrategin för länet är viktig och värdesätter möjligheten att lämna synpunkter på den och ser framemot en fortsatt god dialog.

Kommunstyrelsen beslutar att meddela Region Västerbotten att Storumans kommun inte har några invändningar mot förslaget till aktualiserad regional utvecklingsstrategi men att synpunkterna som framförts i tidigare inspel kvarstår.

Sveriges Kommuner och Regioner har beretts tillfälle att inkomma med synpunkter på rubricerad remiss. Härmed meddelas att förbundet avstår från att lämna synpunkter.

Tillväxtverket skriver att remissutkastet utgår tydligt från den nationella strategin för hållbar regional utveckling 2021–2030 och Agenda 2030 är väl implementerad i remissutkastet.

Vilhelmina kommun står positiv till strategins mål och ambitioner men betonar att dessa endast är genomförbara om de kompletteras med resurser, differentierad finansiering och tydlig hänsyn till inlandets särskilda förutsättningar. Vi ser fram emot fortsatt samverkan med Region Västerbotten, Länsstyrelsen och övriga R10-kommuner för att bidra till en hållbar och inkluderande utveckling av hela Västerbotten

Vi vill vänligen informera om att Vinnova som regel inte lämnar yttranden i ärenden av denna typ. Därför kommer vi inte att inkomma med några synpunkter i detta fall.

Vännäs kommun välkomnar den omfattande och detaljerade strategin för Västerbottens regionala utveckling 2020–2030, som på ett genomarbetat sätt belyser viktiga utmaningar och lösningar för länets hållbara utveckling. Strategin berör en bredd av områden och ger en god grund för att möta framtida samhällsutmaningar.

Västerbottens museum har tagit del av remissversionen av den aktualiserade utvecklingsstrategin för Västerbotten 2020 - 2030. Västerbottens museum håller med om ambitionen att skapa ett attraktivare Västerbotten där många vill bo och leva och samtidigt ha goda förutsättningar till arbete och fritid. Vi stödjer de övergripande ambitionerna, visionen och de prioriterade områdena.

Allmänna utskottet beslutar att Åsele kommun inte lämnar några ytterligare synpunkter, då kommunen ställer sig bakom den skrivning som lämnades av Region 10 före sommaren.

Örnsköldsviks kommuns inspel från vårens remissrunda var kortfattat

1. tydligare beskriva vikten av funktionell samverkan oavsett regionala gränsdragningar
2. tydliggöra vikten av infrastruktursatsningar i närliggande regioner tex förbifart Örnsköldsvik.
3. lyfta fram vikten av att stärka skrivningen om skogsbrukets potential

Kommunen noterar att inspelen beaktats i den aktualiserade remissversionen via följande skrivningar, se remissvar för detaljer.

Från strategi till samhandling

Disposition och tydlighet

Det har inkommit önskemål om ändringar av disposition och en ökad tydlighet. Arbets- och miljömedicin norr önskar en tydligare inledande beskrivning av dokumentets form och syfte, samt en visuell översikt som tydliggör sambanden mellan vision, hållbarhetsmål, inriktningar, prioriteringar, delprioriteringar, målområden, mål, strategier, planer och agendor.

Tillväxtverket skriver att dispositionen är god men att det som nu står längst ned till höger på sidan nio (om de fem delarna som strategin är uppbyggd på), med fördel presenteras först i dokumentet. Trafikverket önskar tydligare beskrivning kring hur strategin avses att användas.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Inledande texten som beskriver strategin har setts över och justerats med tillägg kring beskrivning av målstrukturen.
- Den visuella översikten är tänkt att vara det som finns på sid 17 och 18 i remissversionen (Vägen till en livskraftig och cirkulär plats - vision, inriktningar och prioriteringar samt Strategin i sitt sammanhang - från verksamhet till EU:s övergripande mål). Den första visuella översikten har i och med aktualiseringen fått ett nytt utseende och det har lagts till hänvisning i inledningen till den bilden.
- Stycket "Hur är strategin uppbyggd?" har flyttats och kommer att ytterligare tydliggöras genom layout.
- Ett stycke har flyttats till inledningen som tidigare låg under Regional utvecklingsstrategi, en gemensam kraftsamling för att tydliggöra det som Trafikverket efterlyser.

Beskrivning av viktiga aktörer

Det har inkommit flera synpunkter på delen som beskriver viktiga aktörer.

Arbetsförmedlingen föreslår att Statens servicecenter med sin lokala närvaro läggs till i listan över nationella myndigheter, Tillväxtverket föreslår att de övriga nationella myndigheter som är utpekade myndigheter av särskild betydelse för den regionala utvecklingspolitiken läggs till: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Myndigheten för yrkeshögskolan, Naturvårdsverket, Post-och telestyrelsen och Riksantikvarieämbetet. Västerbottens museum saknar länets kulturinstitutioner som viktiga aktörer: "I Västerbottens län finns ett flertal kulturinstitutioner som tillsammans utgör en infrastruktur som både berikar Västerbottens län och skapar förutsättningar för ett attraktivt län och en plats där människor vill stanna och utvecklas".

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Nationella myndigheter som har lokal närvaro respektive utpekad betydelse har nu lagts till i beskrivningen.
- Länets kulturinstitutioner har lagts till med ett stycke.

I utkastet nämns exempel på aktörer med övergripande roller i texten om civilsamhället, där anser Leadergrupperna i Västerbotten att LEADER bör kunna ingå då de har kontakter samt dialog med civilsamhället och dessa aktörer. LEADERS unika trepartnerskap mellan privat, ideell och offentlig sektor bidrar även med en genuin förankring och säkerställer en bredd i beslut och demokrati. IUC Norr föreslår att strategin tydligare beskriver rollen för regionala genomförandeorganisationer som verkar nära näringslivet. De anser vidare att genom att ge exempel på enskilda organisationer inom civilsamhälle och näringsliv finns en risk att strategin uppfattas som selektiv, vilket kan skapa otydlighet kring vilka aktörer som avses i

genomförandet. En mer generell beskrivning av aktörstyper skulle tydliggöra strategins genomförande.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Leadergrupperna i Västerbotten läggs till i beskrivningen över organisationer med övergripande roller.*
- *Det finns i utkastet en text som beskriver regionala genomförandeorganisationer nära näringslivet men den låg längre ned och har nu flyttats upp och ligger mer logiskt samlat med texten kring näringsliv och näringslivsorganisationer.*
- *IUC Norr belyser en tydlig nackdel med att ange exempel på organisationer då det kan uppfattas som selektivt. Det finns dock även ett pedagogiskt värde med att ange exempel och det har gjorts noggranna överväganden i vilka fall det anges exempel. I fall där det finns ett stort antal aktörer med liknande roller har exempel undvikits. Till exempel enskilda föreningar inom civilsamhället eller inkubatorer. Texten har setts över för att säkerställa att det framgår tydligt att det bara är exempel och att det finns beskrivningar som kan ge igenkänning för fler. Omformuleringen enligt föregående punkt bidrar till att tydliggöra. Hänvisning till aktiva aktörer i den årliga uppföljningen har också synliggjorts.*

Vilhelmina kommun skriver att "Strategin beskriver civilsamhället som viktigt: "De fungerar som röstbärare... och gemenskap där människor kan umgås." (s. 8) Men det saknas helt ett erkännande av att civilsamhället i inlandet: driver servicepunkter, organiserar företagarföreningar, skapar mötesplatser, hanterar beredskapsfrågor lokalt. ...Strategin bör ge civilsamhället en tydligare roll som utvecklings- och serviceaktör, inte enbart som social gemenskap."

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Det som Vilhelmina kommun efterlyser är det som de valt att utesluta ur citatet "De fungerar som röstbärare för samhällsintressen, **utförare av aktiviteter och tjänster, innovatörer som löser samhällsutmaningar** och gemenskap där människor kan umgås.". Eftersom inspel från civilsamhället anger att de är nöjda med beskrivningen har det inte ändrats. Civilsamhällets roll beskrivs mer utförligt i respektive delprioritering.*

LTU föreslår att beskrivningen av universiteten ska ändras; "Luleå tekniska universitet (LTU) är Sveriges nordligaste fackinriktade universitet med verksamhet på fyra campusorter. I Skellefteå bedrivs forskning och utbildning med profil inom elkraftsteknik, distribuerade datorsystem och cybersäkerhet, tillsammans med ett brett utbildningsutbud som stärker regionens kompetensförsörjning. LTU är också en viktig motor i det regionala innovationsekosystemet och stark nod för regionens kunskaps- och teknikutveckling." samt "Universiteten har en avgörande roll i att utveckla regionens innovationsförmåga. Genom stark forskning, avancerade testmiljöer, internationella nätverk och förmåga att attrahera forskningsmedel från exempelvis Horizon Europe fungerar lärosätena som motorer i Västerbottens innovationsekosystem."

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Texten för LTU respektive universiteten har setts över utifrån LTU:s inspel, men anpassats efter strategins språkbruk och detaljningsnivå.*

Tillväxtverket anser att regionens förväntningar på hur samverkan kan och borde bedrivas bör framgå medan Umeå universitet skriver det behövs även en tydligare beskrivning av ansvarsfördelning och former för samhandling mellan berörda aktörer. Det är särskilt viktigt att synliggöra hur aktörer utan ett formellt regionalt utvecklingsuppdrag, såsom universitet och forskningsinstitut, kan bidra i genomförandet, samt vilka incitament och samverkansformer som kan underlätta ett långsiktigt engagemang.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det inledande stycket har fått ett tillägg men detta berörs även i det avslutande stycket samt i de inledande delprioriteringarna i respektive prioritering.

Trafikverket anser att under gränsöverskridande samarbeten kan med fördel också Plattform North nämnas, som är ett relativt nytt initiativ för stärkt samverkan i norra Norge, norra Sverige och norra Finland med fokus på infrastruktur kopplat till samhällsutvecklingen.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det har lagts till som exempel.

Finansiering, uppföljning och påverkansarbete

IVL lyfter att forskningsinstitut, inklusive IVL, upplever att nuvarande finansieringsvillkor ofta är utmanande, vilket i vissa fall försvårar möjligheten att delta i projekt som annars skulle kunna bidra till stärkta kompetenser och innovationsförutsättningar i länet. Leaderområdena i Västerbotten anser LEADER-programmet bör ingå under finansiering.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Finansieringsvillkor lyfts på flera ställen i de inledande delprioriteringarna i respektive prioritering samt hänvisas till planerad revidering av Agenda för hållbar finansiering.
- LEADER har lagts till

IUC Norr välkomnar fokus på uppföljning och gemensamt lärande och föreslår att strategin tydligare beskriver hur Region Västerbotten löpande ska ta tillvara på insikter från företag och genomförandeaktörer i uppföljningen, som komplement till indikatorbaserad uppföljning. Tillväxtverket saknar skrivningar om hur regionen avser arbeta med analys, uppföljning eller utvärdering av RUS-arbetet, vem eller vilka som ansvarar för att genomföra olika insatser samt hur dessa ska följas upp. Strategin hänvisar till en Agenda för strategiskt lärande och den årliga redovisningen av genomförandet; Resultat Västerbotten. Tillväxtverket föreslår att uppföljningen i samband med den uppdaterade strategin görs mer överblickbar och sökbar. Uppföljningen skulle då med fördel kunna förstärkas med uppföljnings- och indikatorramverk som omfattar gleshetsmått. Trafikverket anser att det ska vara en egen rubrik för uppföljning så att det är lätt att se och ta till sig.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Synpunkterna tas med i den planerade revideringen av Agenda för strategiskt lärande, Regionala utvecklingsnämndens dokument för uppföljning och lärande av den regionala utvecklingsstrategins genomförande.
- När det gäller vem och vilka som ansvarar för olika insatser hänvisas till svaret kring konkretisering under övergripande inspel.

- *En mening kring behovet och nyttan av analyser och underlag har lagts till och finns även med i de olika delprioriteringarna. Texten i det här stycket justeras för att visa vikten av detta.*

Västerbotten – en attraktiv plats där olikheter skapar utvecklingskraft

Några aktörer föreslår ändringar av texten i kapitlet. Arbets- och miljömedicin norr önskar att det övergripande hållbarhetsmålet *En livskraftig plats kompletteras* med: "att det finns goda arbetsmiljöer för alla" (Sid 15, Stycke 3). Leader i Västerbotten anser att den inledande meningen under *En mångfald av länkade platser* är begränsande och förstärker en stereotyp bild av landsbygden, de föreslår formuleringen: "" Västerbotten rymmer en mångfald av platser, som skogsbyar, jordbruksbygder, kustmiljöer, fjällbyar, stadscentra, industriorter och universitetsmiljöer. Här anser vi att texten upplevs som begränsande och förstärker en stereotyp bild av landsbygden vi önskar en bredare skrivning och definition av detta som tex; Västerbotten är ett län från fjäll till kust där en levande landsbygd breder ut sig med aktiva bygder, byar, centralorter och städer. Vi har allt från fjällbyar, kustmiljöer, skogsbyar, jordbruksbygder, bygder, centralorter, stadscentra, universitetsmiljöer och industriorter." Region Västerbotten, Ledningsstaben föreslår att avsnittet "En omvärld i förändring" kompletteras med en beskrivning av målen för det civila försvaret som ligger till grund för totalförvarsplanering för civila aktörer.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Anständiga arbetsvillkor har ersattas av goda arbetsmiljöer
- Levande har lagts till i den inledande meningen men överlag i strategin används landsbygder i plural och att då tala om en landsbygd blir förvirrande. Det har även tydliggjorts att listan inte är uttömmande utan exemplifierande genom att använda såsom i stället för som.
- En mening med målen för det civila försvaret har lagts till.

Länsstyrelsen och Region Västerbotten, Ledningsstaben, pekar på behovet av att använda könsuppdelad statistik. Länsstyrelsen anser att det bör finnas beskrivningar utifrån befolkningsstrukturen uppdelat på kön, ålder, socioekonomi etc.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Könsuppdelad statistik har använts där det finns att tillgå.
- Det kommer även tas om hand i uppföljningen av strategin och revideringen av Agenda för strategiskt lärande

LTU instämmer i att visionen tydliggör länets styrkor och utvecklingskraft och rekommenderar att strategin kopplar tydligare visionen till de strukturella förutsättningar som krävs för att nå målen, särskilt inom kompetensförsörjning, forskning och innovation.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- En mening har lagts till för att synliggöra kopplingen mellan de olika delarna av strategin och visionen.

Vägen till ett hållbart Västerbotten år 2030

Arbets- och miljömedicin norr anser att inriktningarna inte är tillräckligt konkreta utan föreslår att fokus är på konkreta metoder i punktform. Rutorna anser de bidrar till oklarhet och förvirrat syfte med stycket. Där inriktningar, prioriteringar och delprioriteringar beskrivs blir det på ett svårtillgängligt och otydligt sätt både i text och bild. Behov finns av förenkling och förtydligande. LTU rekommenderar att inriktningarna kompletteras med exempel på hur akademi, näringsliv, offentlig sektor och civilsamhället kan arbeta mer strukturerat med kunskapsbaserad utveckling och systematiskt lärande.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Texten för inriktningarna har förenklats. Det kommer också en ny layout.
- Text för inledning i kapitlet har förenklats.
- En konkretisering av metoder och arbetssätt tas dels om hand på andra sätt: dels i de förslag som finns under respektive delprioritering, dels i arbetet med revideringen av Agenda för strategiskt lärande. Se även stycket i övergripande inspel kring konkretisering.

LTU delar analysen i Sammanhåller region och vill betona behovet av att säkerställa att glesa delar av regionen ges reell tillgång till forskning, innovation, digital infrastruktur och utbildning där den digitala infrastrukturen utnyttjas. Strategin bör tydligare adressera hur regionala skillnader ska hanteras i implementeringen, särskilt avseende kompetensförsörjning och näringslivsutveckling.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Detta bedöms tas omhand av inriktningen samt de utmaningar som lyfts inom de olika delprioriteringarna, se även stycket kring Inomregionala skillnader.

Region Västerbotten, Ledningsstaben, föreslår tillägg i stycket om jämlik och jämställd inkludering som knyter an till länsstrategin Ett jämställt Västerbotten: "Begränsande könsstereotypa föreställningar utmanas för att ge samma rätt, möjligheter och villkor till alla oavsett kön." De anser även att det under varje prioritering bör läggas till ett avsnitt som konkretiserar vad strategins inriktningar innebär mer konkret kopplat till prioriteringen och ger förslag för prioritering 5. Länsstyrelsen anser att inriktningarna och prioriteringarna bör tydligare avisera vem/vilka som behöver få insatser och åtgärder för att dessa ska nås, särskilt i relation till hållbarhetsmålet "bidra till att skillnader mellan grupper utjämnas för en jämlikt och jämställd inkludering. För att veta hur saker ska utjämnas, behöver det framgå vilket problem/utmaning som ska adresseras. Vem får vad och på vilka villkor i dagsläget och hur ska dessa insatser förändra utfallet?"

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Då det är skillnad på "likvärdiga" och "samma" bedöms detta delvis innebära en förändring av innehåll som inte kan tas omhand så sent i aktualiseringen när många redan ställt sig bakom formuleringarna. Ambitionen att utmana befintliga könsstereotyper bedöms rymmas inom befintliga formuleringar.
- Att ytterligare bygga ut med exempel eller ange målgrupper innebär en grad av konkretisering som ligger utanför strategin, se även under Konkretisering.

Tre aktörer har synpunkter på inriktningen Föregångare i omställning. IUC Norr delar ambitionen att Västerbotten ska vara föregångare i omställningen och föreslår att strategin med ett särskilt fokus på resiliens tydligare kopplar omställningsarbetet till industrins och näringslivets förmåga att hantera och snabbt återhämta sig från störningar i industriell

produktion och leveranskedjor. Region Västerbotten, Ledningsstaben föreslår ett bredare beredskapsperspektiv än enbart klimat- och miljöförändringar. Inriktningen borde även omfattar totalförsvarsaspekter. Vännäs kommun välkomnar strategins ambition att göra Västerbotten till en föregångare i omställningen till ett cirkulärt och hållbart samhälle med minskad klimatpåverkan och bevarad biologisk mångfald men anser att texten om inriktningen "Föregångare i omställningen" behöver lägga större vikt vid samverkan med akademien och forskning och föreslår följande tillägg som en sista mening i stycket: "Omställningen ska bör i så stor utsträckning om möjligt ske i samverkan med akademien och beprövad evidens för att säkerställa långsiktigt hållbara och effektiva insatser."

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Dessa inspel bedöms tas omhand bättre i andra delar av strategin och framställningen vinner inte på att det upprepas på fler ställen. Inriktningarna begränsas till det som behöver vara gemensamt förhållningssätt i genomförandet av alla insatser.
 - Störningar i industriell produktion och störningar finns i delprio 2.2
 - Övriga beredskapsperspektiv liksom samverkan med akademien finns i alla inledande delprioriteringar: 1.1, 2.1, 3.1, 4.1, 5.1 och 6.1

Prioritering 1: Västerbotten – nytänkande och smart

Hela prioriteringen

IVL föreslår sammanfattningsvis att Västerbotten fortsätter stärka sina tekniska och organisatoriska innovationssystem men med ett tydligt fokus på social förankring, kompetensutveckling och delaktighet. Ett nytänkande och smart Västerbotten byggs genom att teknisk innovation kombineras med social hållbarhet, jämlik digital transformation och stödstrukturer som gör det möjligt för både offentliga aktörer, civilsamhälle och SME att vara aktiva medskapare i omställningen. IVL kan vara med och bidra i regionens arbete med samverkan samt utveckling av nya innovationer genom att agera som neutral samordnare i branschöverskridande forsknings- och utvecklingsprojekt med hög trovärdighet.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det bedöms rymmas inom det som finns med i de olika delprioriteringarna.

LTU välkomnar strategins koppling till Agenda 2030, EU:s sammanhållningspolitik och den nationella strategin för hållbar regional utveckling. Universitetet rekommenderar att RUS tydligare beskriver hur länet kan stärka sin förmåga att delta i europeiska forsknings- och innovationsprogram, exempelvis inom gruv- och mineralteknik, energiomställning, cirkulär industri, digitalisering och avancerat samhällsbyggande. Strategin beskriver ett brett innovationssystem men saknar en tydlig koppling till forskningens roll. LTU rekommenderar att: universitetens forskningsinfrastrukturer, såsom testbäddar, pilotmiljöer och digitala labb, lyfts fram som centrala regionala resurser, kopplingen mellan innovationssystemet och strategins hållbarhetsmål stärks samt internationell positionering utvecklas inom exempelvis gruv- och mineralteknik, energiomställning, AI, automatisering, materialteknik och digitalisering där LTU har erkända styrkor.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Beskrivning av starka miljöer har lagts till i stycke 2 i delprioritering 1.1

- Beskrivningen av hur länet kan delta finns i europeiska program ges av utmaning 2 i delprio 2.2 och den metod för smart specialisering som används i Västerbotten. Det nämns även i identifierat behov 5 i delprio 1.3.

1.1

IUC Norr delar bedömningen i Prioritering 1 och dess delprioriteringar (1.1–1.3). Särskilt relevant är beskrivningen i delprioritering 1.1 (s. 22) av behovet av starka drivande aktörer och gemensam lägesbild. IUC Norr vill understryka vikten av att behovsanalys hos små och medelstora företag tydligare lyfts som metod för att minska risken för splittrade stödstrukturer och för att säkerställa att insatser möter faktiska företagsbehov.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Läggts till i identifierat behov 6

LTU föreslår följande tillägg i inledningen till Prioritering 1.1: "Universiteten i Västerbotten utgör centrala noder i länets kunskaps- och innovationssystem. Genom sin forskning, sina utbildningar och sitt internationella samarbete bidrar de till utveckling av nya lösningar, stärker innovations- och omställningsförmågan samt skapar viktiga länkar till europeiska forsknings- och innovationsmiljöer." LTU föreslår att en sjunde utmaning läggs till Prioritering 1.1: För att stärka samverkans- och innovationsstrukturerna krävs att universitetens roll i systemet utvecklas och tydliggörs. Genom sin forskning, utbildning och innovationsmiljöer är de centrala motorer för långsiktig förnyelse i länet. Deras arbete förutsätter samtidigt ett aktivt och strategiskt regionalt stöd för att kunna bibehålla och vidareutveckla såväl regionens samt sin egen kapacitet och internationella konkurrenskraft.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Ett tillägg görs i andra stycket.
- Universiteten synliggörs i utmaning 4

Region Västerbotten, Ledningsstaben anser att utmaning 6: Avsnittet är väl beskrivet, framför allt delen om snabba omvärldsförändringar och teknikutveckling (inklusive AI) som en riskfaktor. Det visar en god förståelse för komplexiteten i den digitala utvecklingen.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Inget omhändertagande behövs

Tillväxtverket anser att det finns en genomtänkt ambition att stärka innovation och entreprenörskap, särskilt genom betoningen på smart ekonomisk omställning och utvecklingen av robusta stödstrukturer för företag i hela länet. Samtidigt skulle det vinna på att tydligare koppla innovations- och företagsutvecklingsfrågor till frågor om resiliens, säkerhet och beredskap, då näringslivet i glesa geografier är särskilt sårbart för yttre chocker, kriser och globala störningar.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Justerad formulering i utmaning 6 och identifierat behov 6

Trafikverket önskar att samverkans- och stödstrukturer konkretiseras.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det tas omhand av tillägget i andra stycket. När det gäller samverkansstrukturer hänvisas till den årliga rapporten Resultat Västerbotten

Umeå universitet pekar på att universitetens forskningsinfrastruktur och testmiljöer är centrala tillgångar för länets innovationsförmåga och bör framgå tydligare i strategin. De bidrar till att möjliggöra samproduktion, kunskapsöverföring och utveckling av nya lösningar i samverkan mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Tillägg till andra stycket, se även synpunkter från LTU

1.2

Arbets- och miljömedicin norr föreslår att i utmaning 1 skriva in som bidrag till risker i arbetsmiljön avseende ökade krav och belastningar på användare och medarbetare. En del i utmaningen är att utveckla digitala lösningar som ej riskerar att försämra arbetshälsan för användarna. Om de digitala systemen samt implementeringen av dessa ej tar hänsyn till kognitiv ergonomi, användarvänlighet samt hjärnhälsa kan det innebära ökade arbetsmiljörisker. Samt i identifierade behov 5: inkludera att kompetensen hos organisationer och arbetsgivare behöver höjas gällande hälsofrämjande arbetsmiljöer i digitala system.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- En mening har lagts till i Utmaning 1
- Tillagt i utmaning 5 och identifierat behov 5

LTU föreslår att addera följande text i 3:e stycke i inledning till Prioritering 1.2: "Universiteten bidrar till regionens digitala och samhällsliga robusthet genom forskning och utbildning inom cybersäkerhet, AI och kritisk digital infrastruktur. Detta stärker länets förmåga att hantera risker, sårbarheter och samhällskriser."

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Ett tillägg har gjorts anpassat för strategins språkbruk

Detta har omhändertagits på följande sätt:

Region Västerbotten, Ledningsstaben anser att utmaning 2 är mycket bra beskrivet. De risker och utmaningar som följer av digital transformation belyses på ett tydligt och realistiskt sätt. Utmaning 3: Det är positivt att AI inte enbart lyfts som en möjliggörare, utan att även riskerna tydliggörs. Denna balans är viktig ur ett cybersäkerhetsperspektiv. Det är även bra att behoven som identifieras inom deprioriteringen digital transformation är så träffsäkra och välformulerade.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Inget omhändertagande behövs

Skellefteå kommun välkomnar att strategin nu inkluderar omvärldsförändringar såsom AI, Nato och geopolitiska skiften. Samtidigt betonar kommunen att den regionala resiliensen – särskilt inom den digitala infrastrukturen – behöver stärkas ytterligare och knyts tydligare till nationella och europeiska initiativ. Kommunen menar att säkerhetens betydelse för regional utveckling inte framträder tillräckligt i strategin. Cybersäkerhet bör lyftas som ett eget strategiskt område. Dessutom bör cybersäkerhet och digital resiliens ges högre prioritet och knyts till krav på gemensam anslutning till nationella digitala infrastrukturer, exempelvis Diggs Ena. Vidare behöver samspelet mellan RUS och Länsstyrelsens ansvar för civil beredskap tydliggöras. Skellefteå kommun anser att strategin behöver tydligare koppla samman den gröna och digitala omställningen i linje med EU:s twin transition. Strategin

behandlar inte i tillräcklig grad AI som en bred samhällsomvälvande kraft. För att möta kommande behov bör strategin kompletteras med en mer samlad analys av AI:s påverkan på arbetsmarknad, kompetensförsörjning, demokrati, livsvillkor och regional attraktionskraft – samt vilka omställningsinsatser detta kräver.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det ligger utanför aktualiseringen att ändra målstrukturen men betoningen har stärkts genom skrivning i det inledande stycket
- Vad som ska ges prioritet, gemensam anslutning till nationella digitala infrastrukturer och samspelet mellan Region Västerbotten och Länsstyrelsen innebär en grad av konkretisering som faller utanför strategin, se även under Konkretisering.
- Eftersom de senaste signalerna från EU är att integrera den gröna och digitala omställningen i det bredare behovet av framtida konkurrenskraft har betoningen lagts där.
- En mening har lagts till i inledande stycket kring den dubbla omställningen
- AI:S stora påverkan och behovet av att analysera har lagts till i samtliga inledande delprioriteringar. Det som analyser kan tänkas peka på bedöms finnas utrymme för inom övriga identifierade behov. En mening har lagts till i delkapitlet kring omvärldstrender.

Tillväxtverket konstaterar att Region Västerbotten lyfter digitalisering som ett område med utmaningar men likväl ett område som erbjuder många möjligheter vilket är positivt.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Inget omhändertagande behövs

Vännäs kommun uppskattar strategins fokus på digital transformation och innovation.

1. Strategin bör inkludera tydliga prioriteringar för cybersäkerhet och informationssäkerhet, särskilt med hänsyn till det ökade hotet från cyberattacker och den nya cybersäkerhetslagen. Dessa frågor, som nämns som identifierade behov, bör lyftas fram mer konkret för att säkerställa att samverkan inom cybersäkerhet prioriteras och för att tydliggöra vilka krav som aktörer i Västerbotten bör efterleva. De föreslår att strategin integrerar cybersäkerhet och informationssäkerhet i sina mål och åtgärder, samt att det skapas gemensamma stödstrukturer och samverkansytor inom detta område, exempelvis för kompetensutveckling och delning av resurser mellan kommuner och organisationer i länet.
2. De anser vidare det i utmaning 5 är realistiskt att alla kommuner och organisationer i länet ska ha fullständig kompetens inom alla aspekter av digital transformation. Det är dock av största vikt att alla organisationer kan säkerställa att sådan kompetens är tillgänglig vid behov. För att möta denna utmaning föreslås att strategin förordar gemensamma lösningar, såsom regionala eller mellankommunala samarbeten och plattformar för kunskapsdelning.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Dels bedöms det inte möjligt att ändra målformuleringen för att inkludera säkerhet, dels skulle det göra att frågan hanteras annorlunda i den här prioriteringen jämfört med andra.
- Formuleringen "för att kunna ta vara på digitaliseringens möjligheter krävs att organisationer har tillräcklig digital kompetens..." justeras till "...har tillgång till digital

kompetens...” Det identifierade behovet har uppdaterats. Samarbete är dock genomgående arbetssättet för alla utmaningar och nämns inte särskilt. (2)

1.3

Arbets- och miljömedicin norr önskar tillägg av identifierat behov: ”att eftersträva attraktiva arbetsgivare och hälsofrämjande arbetsmiljöer”.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Detta bedöms inte vara en utmaning för utveckling av innovationer utan berörs i delprioritering 5.3 samt 6.3.

Kristdemokraterna Västerbotten skriver att RUS lyfter kompetensförsörjnings möjligheter och utmaningar på flertalet ställen i dokumentet och de uppskattar särskilt att strategin lyfter kompetensförsörjning som avgörande för innovation i både städer och landsbygd. De önskar dock gärna en koppling till att stärka internationella samarbeten, främst inom EU, för att underlätta för fler innovationsprojekt samt för att kunna attrahera fler talanger till länet.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Kopplingen till EU och internationella samarbeten har tydliggjorts i Utmaning 5 och identifierat behov 5. Attraktion av talanger och internationella samarbeten berörs i utmaning 3 i delprioritering 6.1.

LTU föreslår att addera följande i andra stycket i inledningen till Prioritering 1.3, direkt efter nuvarande beskrivning av universiteten: ”Universiteten är bärande aktörer för att utveckla innovationer i Västerbotten. De driver forskningsfronten, utvecklar entreprenörskap och möjliggör test- och demonstrationsprojekt som förnyar både näringsliv och offentliga verksamheter. LTU:s tekniska profil och starka industriella samverkan kompletterar Umeå universitets breda forskningsmiljöer och skapar en robust och differentierad innovationsmiljö.”. De föreslår att addera en ytterligare utmaning 6 i Prioritering 1.3: För att universiteten ska kunna fortsätta fylla sin avgörande roll i regionens innovationsutveckling behöver deras forskning, utbildning och innovationsmiljöer prioriteras i det regionala utvecklingsarbetet så att regionens internationella konkurrenskraft bibehålls och utvecklas.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Universitetens roll bedöms ha blivit ytterligare synliggjort i delprioritering 1.1.
- Den graden av prioritering av enskilda aktörer som föreslås faller utanför en aktualiseringsprocess och innebär även en grad av konkretisering som inte eftersträvas i en regional utvecklingsstrategi. Se utmaning 4 i 1.3

Region Västerbotten, Ledningsstaben föreslår ett tillägg till utmaning 2: ”Även kvinnor är ofta underrepresenterade i innovationsutveckling vilket innebär en begränsning i perspektiv och erfarenheter.” samt i identifierade behov 2: ”...matchningsaktiviteter, insatser för att nå personer av underrepresenterat kön och...”

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det har lagts till men omformulerat för att vara bredare.

RF-SISU Västerbotten tillstyrker den förflyttning som gjorts i delprioritering 1.3 mot ett bredare och mer inkluderande innovationsperspektiv. Att invånare, civilsamhälle och idéburna aktörer tydligare beskrivs som medskapare i innovationsprocesser stärker

strategins relevans för hela länet och ligger väl i linje med de samhällsutmaningar som strategin avser att möta.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Inget omhändertagande behövs

Skellefteå kommun anser att strategin lyfter innovation på ett bra sätt, men saknar en mer explicit positionering av Västerbotten som testbäddsregion för grön industriell omställning och nya teknologier. Kommunen anser att detta kan stärka regionens internationella attraktionskraft.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det har lagts till i andra stycket

Tillväxtverket skriver att social innovation, social ekonomi och kooperativ beskrivs fint i början av strategiutkastet men kan med fördel lyftas som en tydlig utvecklingskraft kopplat till innovation och platsdrivet näringsliv.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Lagts till i inledningen och i andra stycket

Umeå universitet skriver att Life science nämns i inledningen och ser gärna att området utvecklas mer genomgående, då det utgör en viktig del av länets kunskaps- och innovationsmiljöer. Det skulle med fördel kunna beskrivas tydligare under både prioritering 1 och 5. Universitetets forskning inom medicin, hälsa och bioteknik, liksom den nära samverkan med Norrlands universitetssjukhus, utgör en central grund för regionens life science-kluster.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det bedöms ha tagits omhand utifrån andra tillägg samt att ordet bioteknik lagts till i andra stycket i delprioritering 5.1

Prioritering 2: Västerbotten – platsdrivet näringsliv

Hela prioriteringen

IVL Svenska miljöinstitutet skriver att sammanfattningsvis bör utvecklingsstrategin beakta följande: ta tillvara vätgasens potential inom transport, industri och resiliens, stärka regional samordning och kunskapshöjning, utveckla transparenta och rättvisa tillståndsprocesser, integrera sociala konsekvensanalyser som standard, och mobilisera SME samt socialt företagande som aktiva motorer i omställningen.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Detta bedöms finnas med

Skogsstyrelsen pekar på Västerbotten är ett skogslän och skogen är central både som näring och i frågor om hållbarhet. Det är därför positivt att skogen och dess olika värden nämns i flera olika delar av utvecklingsstrategin. Skogens betydelse kunde dock ha lyfts fram betydligt mer på flera olika områden, både då det gäller skogsproduktion och andra skogliga nyttor som naturvård, kulturmiljöer och sociala värden. En stor del av Sveriges bidrag till att minska klimatförändringarna är beroende av skogen. Ett förändrat klimat är också en ökad risk för skogsbruket. Effekterna av de stormar som drabbat länet visar på att det är av hög strategisk vikt att det finns ett gediget förebyggande och riskminimerande arbete samtidigt som beredskap och kapacitet för att klara kriser finns på plats. Det är en förutsättning för att alla andra nyttor från skogen ska kunna nyttjas. Här är det viktigt att jobba med dialog och incitament. Det är också av vikt att olika näringar kan verka på samma mark. I Västerbotten bedrivs rennäring, och skogsbruket behöver beakta både tillgången till bete och framkomlighet för renarna.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Ett tillägg i Omvärldsanalys
- Behovet av riskminimerande arbete bedöms rymmas i delprioritering, 4.1
- Vikten av olika näringar på samma mark bedöms rymmas i utmaning 2 och identifierat behov 2 i delprioritering 2.1.

2.1

IUC Norr anser att Region Västerbotten bör i ökad utsträckning nyttja näringslivsorganisationer som ännu tydligare strategiska resurser i det regionala utvecklingsarbetet. Näringslivsorganisationer med regional förankring i Västerbotten och tydligt uppdrag har en unik position genom sin operativa närhet till företagen, sin kunskap om värdekedjor och sin förmåga att samordna aktörer över sektors- och kommungränser. Inom ramen för region Västerbottens ansvar kan dessa aktörer användas för att omsätta RUS prioriteringar till konkreta insatser, exempelvis genom projektgenomförande, piloter och utvecklingsmiljöer där region Västerbotten är projektägare och näringslivsorganisationer svarar för genomförande och företagsnära aktiviteter.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Näringslivsorganisationer beskrivs tydligare i stycke 2.

LTU instämmer i behovet av att stärka lokala värdekedjor och diversifiering. Strategin bör tydliggöra hur universitetens kompetens inom exempelvis gruv- och mineralteknik, energiomställning, AI, digitalisering, cirkulär ekonomi och avancerad tillverknings kan bidra till att vidareutveckla näringslivet i hela länet.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Tillägg i stycke 2 i delprioritering 2.1
- Värdekedjor berörs nedan

LRF, Lantbrukarnas riksförbund anser att det är bra att utmaning 2 beskriver intressekonflikter rörande markanvändning, men tyvärr har det helt missats jord- och skogsbruk. Omfattande utbyggnad av infrastruktur och mineralprospektering är exempel på sådant som utgör omfattande intrång på jord- och skogsmark, men också sånt som nya detaljplaner, utrivning av dammar och begränsningar i brukning till följd av naturskydd. Jordbruksmarken är en avgörande resurs för livsmedelsproduktion och i länet utgör denna bara ca 1 % av ytan. När jordbruks- och skogsmark tas i anspråk för annat än produktion så innebär det inte bara att man tar bort produktionen på den berörda marken, många gånger omöjliggör det för fortsatt rationellt brukande när tillgänglig mark minskar och arronderingen försämras. Att få bruka skogen är i Västerbotten helt avgörande för ett livskraftigt jordbruk.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Jord- och skogsbruk har lagts till i utmaningen

2.2

Arbets- och miljömedicin norr föreslår att i identifierade behov 11 lägga till "strategiska satsningar på hälsofrämjande arbetsmiljöer för att bibehålla och ta vara på kompetens och resurser".

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Detta berörs under delprioritering 5.3 och är inte en del av de övriga faktorer som mer direkt påverkar företags överlevnad som avses här.

IUC Norr ser positivt på prioriteringen anger att ett platsdrivet näringsliv är central för Västerbottens långsiktiga utvecklingskraft. De bedömer att industrins värdekedjor kan synliggöras tydligare och föreslår att strategin i högre grad beskriver hur små och medelstora företag i leverantörsledet ska ges förutsättningar att delta i och dra nytta av stora omställnings- och investeringsprocesser. Ett platsdrivet näringsliv formas genom samspel mellan företag, kompetens, infrastruktur, energi, logistik, innovation och offentliga system. Genom att tillämpa ett systemtänk som utgår från industriella värdekedjor synliggörs beroenden, flaskhalsar och utvecklingsmöjligheter som inte framträder vid ett mer sektors- eller branschindelad arbetssätt. Små och medelstora industriföretag utgör en bärande del av dessa värdekedjor och har en central roll för regional robusthet, försörjningsförmåga och genomförande av större industriella investeringar. IUC Norr ser därför ett behov av att strategin tydligare beskriver hur regionala utvecklingsinsatser ska bidra till att stärka företagens kapacitet och position i värdekedjorna, i samspel med insatser inom kompetensförsörjning, digitalisering, innovation och omställning.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det har tagits omhand i identifierat behov 3 i delprioritering 2.1 samt i utmaning 4 och identifierat behov 4i delprioritering 2.2

Kristdemokraterna Västerbotten pekar på att Västerbotten behöver stärka sin självförsörjningsgrad av livsmedel men det handlar inte bara om krisberedskap, utan också om att skapa arbetstillfällen i hela länet. Kristdemokraterna anser att Region Västerbotten har ett ansvar att stödja länets matproducenter, samt att detta bör stå med i skrift i RUS. Även om en separat livsmedelsstrategi är framtagen för länet, bör vikten av denna fråga

belysas ytterligare även i *RUS*. De skriver även att *RUS* tar upp vikten av att stödja företag, både etablerade och de som är på väg att startas. Ett Västerbotten som möjliggör och värnar företagande är avgörande för att skapa arbetstillfällen, bidra till skatteintäkter och därmed säkra en god välfärd. Den regionala utvecklingsstrategin bör möjliggöra långsiktiga stödinsatser som stärker företag i hela länet. Detta kan exemplifieras som stöd i form av ekonomiska medel, stöd i utvecklingsarbete, samt säkerställande av arenor för nätverkande – såväl branschöverskridande, såväl nätverkande gentemot andra regioner och även internationellt. Region Västerbotten har muskler att agera stödjande både direkt mot företagare och gentemot kommuner som sedan kan arbeta med näringslivsfrågor mer lokalt. Detta kan utvecklas i strategin under prioriteringen om platsdrivet näringsliv. Besöksnäringen har enorm potential att bidra till att utveckla länet och skapa hållbara arbetstillfällen – det är positivt att detta lyfts i *RUS*.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Texten har gått igenom och det bedöms att de här delarna ryms i delprioritering 2.1 och 2.2. Ytterligare konkretisering kring vilka som ska få stöd och vad som är Region Västerbottens åtagande hamnar utanför strategin, se även under Konkretisering.

LRF, Lantbrukarnas riksförbund anser att utmaning 3, liksom det fortsatta resonemanget om typ av aktiviteter för att lösa utmaningen (sid 29) är otydligt. Exempelvis är minskad tid för tillståndsprocesser vad gäller såväl vätgas som utvinning av mineraler något som inte Region Västerbotten råder över, det är reglerat i lagstiftning. Här kan Region Västerbotten med fördel verka för ökad lokalt inflytande och avvägning mellan olika kritiska samhällsintressen, exempelvis emellan livsmedelsförsörjning och annan markanvändning - något som i dagsläget inte sker. Vad gäller lokal tillgång till energiförsörjning är även detta något som primärt inte styrs på den regionala nivån, framför allt har de större energibolagen en central roll för hur eltilldelning sker.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Eftersom strategin också är vägledande för andra aktörer, särskilt nationella myndigheter och utgångspunkt för gemensamt påverkansarbete på nationell och EU-nivå bedöms dessa exempel på hinder ändå vara relevanta att lyfta.
- Se även synpunkter från Länsstyrelsen nedan.

Länsstyrelsen ställer sig något frågande till de nytillkomna skrivningarna gällande tillståndsprocesser under 2.2 Nya och växande livskraftiga företag, utmaning 3 och främst identifierat behov 3, där det står att det ska undanröjas hinder exempelvis minskad tid för tillståndsprocesser, samtidigt som det i utmaningen står om vikten att "göra avvägningar med andra samhällsbehov, med respekt för lokala livsmiljöer och näringar samt i samsyn med de som bor och verkar på platsen". Tillståndshantering är generellt ett område där länet ligger bra till, så frågan är vad bakgrunden till behovsformuleringen är? Det finns också en skrivning under 2.1 Stärka strukturer för platsdrivet näringsliv, utmaning 2 och identifierat behov 2 "Stärka kapaciteten i stöd- och samverkansstrukturer för att konstruktivt hantera intressekonflikter kring markanvändning" där Länsstyrelsen bedriver arbete med flera aktörer i länet kring just detta, bland annat inom uppdraget som handlar just om målkonflikter. "

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Bakgrunden är de inspel som kommit in arbetet med aktualiseringen, som till exempel *LRF* ovan. Eftersom strategin rör platsen Västerbotten och är vägledande för andra aktörer är det av vikt att lyfta sådant arbete som sker hos andra.

Regionrådet vid Regionala utvecklingsnämnden önskade att konkurrenskraft finns tydligt beskrivet.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Livskraftiga i namnet på delprioritering 2.2 har bytts ut mot konkurrenskraftiga.

Tillväxtverket skriver att det finns en genomtänkt ambition att stärka innovation och entreprenörskap, särskilt genom betoningen på smart ekonomisk omställning och utvecklingen av robusta stödstrukturer för företag i hela länet. Samtidigt skulle området vinna på att tydligare koppla innovations- och företagsutvecklingsfrågor till frågor om resiliens, säkerhet och beredskap, då näringslivet i glesa geografier är särskilt sårbart för yttre chocker, kriser och globala. Ett möjligt sätt kan vara att göra en delprioritering av området i utkastet. De anger även att social innovation, social ekonomi och kooperativ beskrivs fint i början av strategiutkastet men kan med fördel lyftas som en tydlig utvecklingskraft kopplat till innovation och platsdrivet näringsliv.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det bedöms rymmas inom utmaning 5. Att ändra målstrukturen ligger utanför en aktualisering.
- Utmaning 7 har förtydligats

Vännäs kommun lyfter generationsväxling och nyföretagande i lokala näringar och anser att handel och besöksnäring är centrala för att stärka platsers attraktionskraft. Strategin bör inkludera stöd till generationsväxling, företagsöverlåtelse och nyföretagande, särskilt i länets glesbygdsområden. Samtidigt bör särskilt stöd riktas till unga, kvinnor, nyanlända och samiska entreprenörer för att främja lokalt entreprenörskap och innovation. Nya etableringar bör integreras med hållbara bostadsområden, klimatsmarta transporter och inkluderande samhällen, vilket gör Västerbotten till ett föredöme för hur klimatneutral omställning och livskvalitet kan gå hand i hand.

- Detta bedöms vara omhändertaget i utmaningarna med de tillägg som gjorts i övrigt.

Prioritering 3: Västerbotten – nära och tillgängligt

3.1

LTU stödjer strategins fokus på digital infrastruktur och transportlösningar men rekommenderar en förstärkning av forskningssatsningar kopplade till mobilitet och transportomställning.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Texten har justerats i andra stycket*

Trafikverket skriver att de gärna deltar i den fortsatta processen med RUS, och lyfter igen frågan om en överenskommelse mellan Trafikverket och Region Västerbotten i syfte att samverka för en stärkt regional utveckling. I en sådan samverkan kan särskilda frågor fördjupas för att få ökad kunskap, en gemensam omvärldsbevakning, strukturbilder, och mer underlag för konkreta mål. De föreslår att formuleringen trygga passager för renar kompletteras med all fauna.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Det bedöms vara en del av utmaning 1 och identifierat behov 1 att ta fram samverkansavtal, ytterligare konkretisering tas omhand i andra styrdokument, se under Konkretisering*
- *Fauna har lagts till*

3.2

Arbets- och miljömedicin norr rekommenderar att luftföroreningar skrivs in i utmaning 2, samt identifierade behov.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Det har lagts till*

Kristdemokraterna Västerbotten anser att det är glädjande att bilens betydelse framhålls i strategin, i ett län med stora avstånd. Samtidigt bör även vägnätet lyftas, exempelvis i kapitlet om robust transportinfrastruktur, för att markera dess betydelse för tillgänglighet och regional sammanhållning, både för bil och buss.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Definition av transportinfrastruktur, inklusive vägnätet läggs till i inledningen*

Sorsele kommun skriver att en fortsatt drift och underhåll av Inlandsbanan är något som behöver lyftas in tydligare i RUSen. Inlandsbanan är idag och även i framtiden oerhört viktig som komplement till Norra stambanan och kustbanan söderut.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Det har lagts till i utmaning 3 och identifierat behov 3, ytterligare konkretisering faller utanför en aktualiseringsprocess, se även under Konkretisering*

Trafikverket skriver att RUS:en kan med fördel tydliggöras avseende vilka anspråk på utveckling av infrastrukturen som finns för att stärka regionala prioriteringar. Trafikverket ska som statlig myndighet enligt Förordning (2017:583) § 18-21 verka för att målet för den

regionala utvecklingspolitiken uppnås och insatser som bidrar till att uppnå målen i RUS ska beaktas. Med tydliga beskrivningar av inriktningar och framför allt konkreta mål för hållbara transportsystem, underlättas detta. Det kan förtydligas i beskrivningen av utmaningen att de oskyddade trafikanter som vill färdas aktivt genom gång och cykel saknar trygga och säkra möjligheter. Det kan ju finnas andra lösningar än just regelrätta gång- och cykelvägar, inte minst i ett län som är mån om innovation och nytänkande (utmaning 2).

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det bedöms vara tydligt identifierade behov i delprioritering 3.2, texten kring stråk har uppdaterats i utmaning och identifierat behov 3. Ytterligare konkretisering av objekt bedöms ligga utanför en aktualiseringsprocess, se även under Konkretisering.
- Formuleringen i utmaning 2 och identifierat behov 2 har ändrats

Vilhelmina kommun anser att RUS beskriver korrekt att "Svaga länkar mellan glesbygd och regionala noder minskar möjligheten till arbete, samhällsservice, utbildning och näringslivsutveckling i hela länet." (s. 32). För Vilhelmina är detta en realitet som påverkar allt från arbetsmarknad till krisberedskap. Kommunens synpunkt är att det bör kompletteras med tydliga prioriteringar för inlandets infrastruktur, särskilt: E45, Inlandsbanan, Riksväg 92 samt regionala flygplatser. Dessa är helt avgörande för företagande, service, offentliga uppdrag och krisberedskap i kommuner med mycket långa avstånd.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det har lagts till i utmaning 3 och identifierat behov 3.

3.3

Kristdemokraterna Västerbotten pekar på att en viktig aspekt, inte minst för unga som ofta rör sig över kommungränser för skola eller aktiviteter, är en fungerande och pålitlig kollektivtrafik i hela länet. De skulle vilja se en komplettering på sida 33 gällande detta.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Texten har justerats i inledningen och bedöms även finnas med i utmaning 5

Sorsele kommun anser att kollektivtrafiken måste förändras till fördel för de i inlandet, det behövs fler dagliga turer både inom kommunerna och mellan fjäll och kust. Detta skapar miljömässiga positiva effekter och stärker beredskapsfrågan i länet. De pekar även på att Region Västerbotten upplevs samordna men även konkurrerar med privata näringslivet om stora godsuppdrag genom Länstrafiken och Bussgods. Detta snedvrider konkurrensen och fördyrar kollektivtrafiken då en godsrumsbuss kostar betydligt mer i inköp, har högre bränsleförbrukning och högre slitage vilket medför ökade reparationskostnader. Det är främst pallgodset som driver kostnaderna. Den regionala utvecklingsstrategin behöver minska konkurrensen med privata näringslivet och i stället ge möjlighet till privata näringslivet att utvecklas.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det bedöms finnas med i utmaning 5. En ökad grad av konkretisering tas omhand i andra styrdokument, se under Konkretisering.
- Frågan kring om Bussgods snedvrider konkurrensen bedöms ligga utanför en aktualiseringsprocess och kräver en djupare analys,

Tillväxtverket pekar behovet av välfungerande och hållbar färjetrafik till öar i länet för både boende och besökare med fördel bli synliggjort.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det har lagts till i utmaning 4.

Trafikverket föreslår att nämna att statligt upphandlad trafik, flyg tåg och buss finns i länet.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det har lagts till i andra stycket

Umeå universitet anser att strategin bör tydligare beskriva hur planeringen av transportsystemet ska möjliggöra både tidsmässigt hållbara och klimatsmarta tjänsteresor. Aspekten tidsmässigt hållbara resor nämns under utmaningarna, men bör framgå redan i inledningen. Rimliga restider är en grundläggande del av livskvalitet och regional sammanhållning och bidrar till ett attraktivt och konkurrenskraftigt Västerbotten. I anslutning till identifierat behov 6 kan formuleringen kring flygförbindelser "Det kan handla om påverkansarbete, skapa förutsättningar för flyg med alternativa drivmedel och verka för fler flyglinjer" med fördel utvecklas och ges en högre ambitionsnivå. Tillgången till fungerande och hållbara flyglinjer är avgörande inte bara för länets tillgänglighet, utan även för universitetens möjligheter till nationell och internationell samverkan, forskning och rekrytering. Frågan är särskilt angelägen i nuläget, då resandet ännu inte återgått till nivåerna före pandemin och det finns en risk att flygbolagen i lägre grad prioriterar Sverige. Strategin kan därför tydligare beskriva hur regionen och dess aktörer aktivt kan bidra till att säkra ett långsiktigt och hållbart flygutbud för norra Sverige.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Tidsmässigt hållbara resor har lagts till i inledningen
- Texten i utmaning 6 och identifierat behov 6 har setts över och skärpts

3.4

LRF, Lantbrukarnas riksförbund anser att det är positivt att bristen på heltäckande bild av den digitala infrastrukturen lyfts som en särskild utmaning (utmaning 1). För jord- och skogsbruket är tillgång till stabil mobiluppkoppling avgörande för utvecklingen.

Inget omhändertagande behövs

LTU stödjer strategins fokus på digital infrastruktur och transportlösningar men rekommenderar en förstärkning av digital infrastruktur som möjliggörare för utbildning och distansbaserat lärande samt robusta digitala system som en central del av länets totalförsvarsförmåga.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Skrivningen i det inledande stycket i delprioritering 3.4 har skärpts

Region Västerbotten, Ledningsstaben anser att det är värdefullt att vikten av robusthet och digital infrastruktur lyfts genom att ge dessa aspekter en egen delprioritering. En resilient och säker digital grund är avgörande för både den offentliga verksamheten och samhällets övergripande utveckling.

Inget omhändertagande behövs

Vilhelmina kommun skriver att RUS anger: "I Västerbotten saknas en heltäckande bild av den digitala infrastrukturen, särskilt i landsbygder och glesbygder." (utmaning 1) Kommunens synpunkt är att strategin bör tydliggöra finansieringsmodeller för glesbygd, en regional plan för bredbandsutbyggnad samt stöd till kommuner där marknaden inte bygger ut.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Behoven av Texten i utmaning 3 och identifierat behov 3 har förtydligats och skärpts men en ökad grad av konkretisering tas omhand i andra styrdokument, se även under konkretisering
- Behovet av plan för bredbandsutbyggnad finns med i delprioritering 3.1

Prioritering 4: Västerbotten – hållbara livsmiljöer att bo, verka och leva i

Hela prioriteringen

Arbets- och miljömedicin norr föreslår att tydligare inkludera stävan mot ett hälsofrämjande och hållbart arbetsliv då detta bidrar till ökad livskvalitet, allmän hälsa och ökad delaktighet. Önskvärt vore att förtydliga arbetslivet som en av de livsmiljöer människor befinner sig i.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Arbetsliv är inte en del av det som avses i prioritering 4 utan det behandlas i delprioritering 5.3*

Skogsstyrelsen skriver att Västerbotten är ett skogslän och skogen är central både som näring och i frågor om hållbarhet. Det är därför positivt att skogen och dess olika värden nämns i flera olika delar av utvecklingsstrategin. Skogens betydelse kunde dock ha lyfts fram betydligt mer på flera olika områden, både då det gäller skogsproduktion och andra skogliga nyttor som naturvård, kulturmiljöer och sociala värden. Dialog och möjlighet till samverkan är avgörande för möjligheten att värna skogens värden och funktioner i samhällsplaneringen. Det omfattar även att säkerställa allmänhetens tillgång till skogen och att möjlighet till aktivt brukande bibehålls. Offentliga aktörer har dessutom en viktig uppgift att tillhandahålla mark för friluftsliv, rekreation samt natur- och kulturturism. En stor del av vårt kulturarv finns i skogen. Hälsa och fritidssysselsättning i skog handlar om livskvalitet såväl urbant som på landsbygden. Mångbruk ger arbetstillfällen på landsbygden, men olika åtgärder i skogen och förändrad markanvändning möter ofta motstånd från närboende och andra berörda.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Tillägg till andra stycket i delprioritering 4.2 och till första stycket i delprioritering 4.3. Ofta i strategin används uttrycket natur som inkluderar skogen.*
- *Intressekonflikter kring mark bedöms redan vara integrerat i texten.*

4.1

Arbets- och miljömedicin norr föreslår att addera ett behov. Som innefattar att säkerställa kompetens kring samhällsutvecklingens inverkan på typ livsmiljö och folkhälsa.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Detta tas upp i delprio 5.1 utmaning 1*

Folkbildning Västerbotten lyfter hur folkbildningen är en central aktör i arbetet för hållbara lokala livsmiljöer. Genom att erbjuda kunskap, skapa mötesplatser och främja delaktighet bidrar folkbildningen till både ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Insatserna stärker lokalsamhällets förmåga att möta omställningens utmaningar och möjligheter. Folkhögskolor och studieförbund i länet kan bidra genom kunskap och kompetensutveckling, demokrati och delaktighet, social hållbarhet och inkludering samt stöd till lokala initiativ.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Folkbildning har lagts till i andra stycket på liknande sätt som övriga nämns*

Kristdemokraterna Västerbotten anser att som en del av ett totalförsvaret bör frågor som rör energiförsörjning samt vattenberedskap stå med. KD vill se att regionen tar ett ansvar för samordning i dessa viktiga frågor, då särskilt mindre kommuner kan ha svårt att hantera dem på egen hand. Regionens bör stödja kommunernas arbete med totalförsvarsplanering och stärkt krisberedskap. Vatten- och energifrågorna är viktiga, även frånkopplat ett krisperspektiv. RUS bör därför utveckla vikten av samverkan mellan region och kommuner för att säkerställa såväl vattenkvalitet, som en kostnadseffektiv energiförsörjning för hushåll, företag och samhällsservice. Detta kan tydliggöras inom Prioritering 4, med fokus på långsiktig planering och resiliens.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Tillägg i utmaning 2, även tillägg till utmaning 5 i delprio 4.2. Energiomställning behandlas tas även upp i utmaning 7 i delprio 4.2. Vikten av regional samordning kopplat till beredskap tas upp i utmaning 6 i delprio 4.1.
- En ökad grad av konkretisering kring Region Västerbottens roll tas det om hand i andra styrdokument, se även under Konkretisering.

LTU välkomnar fokus på attraktiva livsmiljöer och hållbart samhällsbyggande men ser behov av utökad forskningssamverkan kring klimatpåverkan, markanvändning och resiliens samt kunskapsutveckling kring social hållbarhet, inkludering och delaktighet.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Justering av text i andra stycket. Enskilda typer av samarbeten pekade inte ut i strategin, se även under Konkretisering.

Region Västerbotten, Ledningsstaben utmaning 2 och identifierat behov 2 pekar på att det finns för närvarande ett flertal etablerade och välutarbetade samverkansformer för länets beredskapsaktörer, därför är det viktigt att det tas hänsyn till befintliga och redan påbörjade aktiviteter inom området beredskap. Detta för att undvika parallella arbeten. De föreslår även komplettering med perspektivet välfärdsbrottslighet under 4:1. genom förslag på följande skrivning: "Utmaning 7: Välfärdsbrottslighet har blivit en av de största inkomstkällorna i den kriminella ekonomin och finansierar brottslighet i hela Sverige. För att motverka detta krävs samverkansformer, då välfärdssystemen i hög grad är sammankopplade i komplexa system, med begränsade möjligheter till informationsdelning mellan myndigheter."

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Texten har justerats i identifierat behov 2 för att synliggöra att det finns samarbeten
- Välfärdsbrottslighet bedöms inte enbart vara relevant delprioritering 4.1 och det har även likheter i hantering som andra förändringar i omvärlden som utmanar offentlig sektor, det läggs därför till som del av utmaning 2 i 4.1 samt utmaning 3 i 5.1.

Umeå universitet anser att universiteten bör lyftas fram som viktiga aktörer i utvecklingen av hållbara livsmiljöer. Genom utbildning, forskning och samverkan bidrar de till att forma attraktiva, levande miljöer där människor vill bo och verka. Campusmiljöer och lärcentra är konkreta exempel på sådana miljöer och stärker den regionala attraktionskraften.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Text kring universiteten förtydligas i andra stycket
- Tillägg i andra stycket i delprio 4.2

Vilhelmina kommun pekar på att strategin använder uttrycket "platsbaserad utveckling" (s. 37), men inte förklarar hur det ska genomföras. För inlandskommuner bör detta innebära: särskilda pilotprojekt, anpassade finansieringsmodeller, gemensamma utvecklingsprogram för glesbygd samt möjligheten att testa modeller för service, kompetensförsörjning och näringslivsutveckling.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Detta förtydligas med fler exempel i identifierat behov 4

Vännäs kommun föreslår att etablera en samordnad arena för platsutveckling som förenar kommuner, näringsliv, civilsamhälle och akademi. En sådan arena skulle kunna stödja kunskapsutbyte, gemensam platsmarknadsföring och erfarenhetsdelning, samtidigt som den stärker regionens kapacitet att skapa attraktiva livsmiljöer.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- I utmaning 6 och identifierat behov 6 har behovet av samhandling som kopplar ihop livsmiljöer med övriga områden (prioriteringar) för att utveckla platsen Västerbotten lagts till. Konkretisering kring hur det ska göras och vilka arenor som behövs görs inte i strategin men det finns arenor med fokus på platsen Västerbotten som t ex Mötesplats Lycksele.

4.2

Arbets- och miljömedicin norr saknar miljöfaktorerna i identifierat behov 8.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Miljö, klimat har lagts till

Energimyndigheten ser positivt på att den regionala utvecklingsstrategin i Västerbottens län har aktualiserats och att den bland annat beskriver prioriteringar som handlar om samverkan och en hållbar klimatomställning men ser även en utvecklingspotential i att strategin i större utsträckning kan lyfta fram och behandla energiomställningen och samhällets elektrifiering. Kopplat till energiomställningen vill föreslås att inkludera energiplanering som en prioriterad fråga för den regionala utvecklingen i Västerbottens län. Dessa delar kan förslagsvis integreras under strategins tredje inriktning: Föregångare i omställning.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Energiomställning beskrivs redan i delprioritering 4.2, utmaning 7 och identifierat behov 7, energiplanering har lagts till som en typ av insats i det identifierade behovet.

Folkbildning Västerbotten lyfter hur folkbildningen är en central aktör i arbetet för hållbara lokala livsmiljöer. Genom att erbjuda kunskap, skapa mötesplatser och främja delaktighet bidrar folkbildningen till både ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Insatserna stärker lokalsamhällets förmåga att möta omställningens utmaningar och möjligheter. Folkhögskolor och studieförbund i länet kan bidra genom kunskap och kompetensutveckling, demokrati och delaktighet, social hållbarhet och inkludering samt stöd till lokala initiativ.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Tillägg har gjorts i andra stycket

LRF, Lantbrukarnas riksförbund anser att det är viktigt att vid intressekonflikter ta särskild hänsyn till jord- och skogsbrukets produktion, i Identifierade behov 8. Jordbruksmarken är en avgörande resurs för livsmedelsproduktion och i länet utgör denna bara ca 1 % av ytan. När jordbruks- och skogsmark tas i anspråk för annat än produktion så innebär det inte bara att man tar bort produktionen på den berörda marken, många gånger omöjliggör det för fortsatt rationellt brukande när tillgänglig mark minskar och arronderingen försämras. Att få bruka skogen är i Västerbotten helt avgörande för ett livskraftigt jordbruk.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Texten justeras för att synliggöra livsmedelsproduktion och effekter för livsmedelsförsörjning i utmaningen och det identifierade behovet men det ligger utanför en aktualiseringsprocess att peka ut vad det ska tas särskilda hänsyn till.

RF-SISU tillstyrker särskilt inriktningen i delprioritering 4.2 och vill tydligt ställa sig bakom strategins betoning av behovet av ändamålsenliga, flexibla och platsanpassade lokaler och ytor samt tillstyrker även särskilt strategins skrivningar om att underlätta för elitsatsningar.

Inget omhändertagande behövs

Tillväxtverket saknar skrivningar om kommersiell service ur ett medborgarperspektiv. Det som är skrivet i delprioritering 2.2 är skrivet ur ett näringslivsperspektiv. Här skulle det med fördel kunna läggas till skrivningar om grundläggande kommersiell service som en viktig del för att skapa attraktiva livsmiljöer.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Grundläggande kommersiell service läggs till i det inledande stycket med hänvisning till delprioritering 2.2

Vilhelmina kommun pekar på att Vilhelmina är en stor producent av vattenkraft och vindkraft, men fastslår att strategin saknar ett resonemang om hur lokal nytta och ekonomisk återföring ska säkerställas. Strategin bör tydligt beskriva hur energiproducerande kommuner ska kompenseras eller ges del i värdeskapandet samt visa hur energiomställningen kan bidra till lokal sysselsättning, innovation och investeringar.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Texten i utmaning 7 och identifierat behov 7 har setts över. Graden av konkretisering som önskas faller utanför en aktualiseringsprocess och även vilken grad av konkretisering som ska vara i en regional utvecklingsstrategi, se även under Konkretisering.

Vännäs kommun pekar på att trygghetsfrågan berörs endast kortfattat i strategin, trots att den är en avgörande faktor för att skapa hållbara och attraktiva livsmiljöer. För att säkerställa långsiktig hållbarhet och en god livskvalitet behöver samhällsplaneringen integrera ett tydligt trygghetsperspektiv. Detta innebär att utforma öppna, välkomnande och säkra miljöer som både motverkar brott och stärker invånarnas känsla av trygghet. Om länet lyckas bevara och stärka den nuvarande höga upplevda tryggheten kan detta bli en unik konkurrensfördel (USP) för Västerbotten och bidra till att attrahera fler invånare, företag och besökare i framtiden. De föreslår därför att trygghet ges en tydligare och mer framträdande roll i strategin, där brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder blir en integrerad del av samhällsplaneringen.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Texten i utmaning 4 och identifierat behov 4 har justerats för att synliggöra trygghet tydligare och en formulering har lagts till i andra stycket*

4.3

Leaderområdena i Västerbotten (Leader Lappland 2030, Leader Idériket Umeåregionen 2030 samt Leader Skellefteå älvdal) vill lägga till Länsstyrelsen utifrån deras ansvar och medel för kulturarv.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Länsstyrelsen har lagts till*

LTU välkomnar fokus på attraktiva livsmiljöer och hållbart samhällsbyggande men ser behov av stärkt koppling mellan kultur, innovation och platsutveckling, särskilt i glesare delar av regionen.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Det framgår av texten i delprio 4.3 att kultur är en del av platsens utveckling. Nyttänkande har lagts till i identifierat behov 1.*

Umeå universitet anser att deras utbildningar och forskning inom konst, kultur, design och arkitektur bör lyftas fram som strategiska resurser i utvecklingen av ett levande och inkluderande kulturliv. Genom Konstnärligt campus och andra miljöer bidrar Umeå universitet till att stärka professionella kulturskapares villkor och främja kreativ kompetensförsörjning i hela länet

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Det har lagts till som en styrka i andra stycket*

Västerbottens museum i den regionala utvecklingsstrategin för de kommande åren spelar kulturen en förhållandevis liten roll, vilket är olyckligt. Dels för att kulturens viktiga roll i länets infrastruktur blir osynligt och inte lika naturligt att integrera med andra samhällsområden dels för att möjligheterna till nationell finansiering riktade till kulturområdet inte lika lätt tillfaller länet eftersom tydliga strategier och utvecklingsområden där kulturen kan ingå saknas.

1. *För att öka möjligheten för länets invånare och besökare att mötas och uppleva kultur krävs en starkare infrastruktur och ett stödsystem för att få till en mer jämlik tillgång till länets kulturella utbud. Utöver det platsbundna utbudet behöver även digitaliseringens möjligheter tas tillvara. Kulturen, i både fysisk och digital form, ska vara närvarande och relevant för alla som bor i Västerbotten. Under det som nämns som utmaning 1 under delprioritering 4.3 står det bland annat att ...Västerbotten står inför utmaningen att människor i städer, landsbygder och glesbygder ska ha likvärdiga möjligheter att delta i ett fritt kulturliv...samt att... Kulturen ska vara demokratisk, tillgänglig och angelägen för alla, med särskilt fokus på att värna barn och ungas rätt till kultur och möjligheterna till eget kreativt skapande. Det finns dock inget identifierat behov som kan lösa de utmaningarna. Här behövs ett identifierat behov i den regionala utvecklingsstrategin som beskriver att infrastrukturen behöver förstärkas för allas tillgång till kultur både i form av transporter och utökad digital tillgänglighet.*

- Västerbottens kulturmiljöer är viktiga för alla som vill besöka dessa platser – för det är dit vi åker när vi vill uppleva Västerbotten. Kring kulturmiljöer skapas ofta kluster av verksamheter inom restauranger, boendeanläggningar, butiker, service och näringar. Våra kulturmiljöer är intressanta ur ett brett samhällsperspektiv. Inte minst har kulturmiljön en social dimension. Det är kring de nära, lokala platserna som människor i bygden samlas, både för att mötas och för att underhålla, bevara, berätta, minnas och se framåt. Kulturmiljöerna blir den sammanhållande länk som skapar stolthet och identitet. Till dessa platser ska också nya invånare bjudas in för att ge dem en chans att förstå platsens historia och bli en självklar del av dess framtid. Länets kulturmiljöer är även en källa till möjliga projekt både nationellt och internationellt, där finansiering från bland annat EU är möjligt att få. När det kommer till hållbarhet är vård och utveckling av kulturarvet en smart investering för framtiden. Med gemensamma ansträngningar och målmedvetet arbete, kan vi styra utvecklingen av Västerbottens kulturarv så att det blir den resurs det har potential att vara, till glädje för dagens länsbor och framtida generationer. Forskning och undersökningar visar att ett vårdat kulturarv är en tillgång för samhällsutvecklingen. Det är en resurs för ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbart samhälle – men det är en resurs som inte är förnybar. Kulturlämningar som förstörs eller försvinner är tillgångar som för evigt gått förlorade. Den regionala utvecklingsstrategin behöver därför en djupare beskrivning samt viljeriktning om länets kultur och kulturmiljöer.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- (1) har tagits omhand genom att lägga till kulturinfrastruktur i identifierat behov 1
- (2) har tagits omhand genom tillägg i det inledande stycket, ytterligare konkretisering tas omhand i andra strategier och planer

4.4

LRF, Lantbrukarnas riksförbund, önskar ett tillägg om livsmedelsförsörjning ur ett klimatperspektiv. Tillgången till produktionsresursen jordbruksmark i Europa och globalt krymper. Pågående klimatförändringar förutspås ytterligare försämra läget genom ökade problem med torka. Västerbotten tillhör ett av de områden där odlingsförutsättningarna inte bara kan vara fortsatt stabila utan till och med förbättras. Länet kan och bör producera mera livsmedel, för beredskap och självförsörjning men även för export. Västerbotten med hög andel vallodling och god tillgång till vatten har förutsättningar att producera mat med lägre klimatavtryck än genomsnittet i övriga världen och kan därmed genom ökad produktion minska det europeiska och globala klimatavtrycket.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det läggs till en formulering i det andra stycket

Kommentar [AN1]: Prio 2 eller 4?

Prioritering 5: Västerbotten – framtidens jämlika hälsa

Hela prioriteringen

Region Västerbotten, Ledningsstaben har förslag på ändringar i den inledande texten till prioritering 5. Tillägg i den första meningen: "En god, jämlik och jämställd hälsa är en central del i ett Västerbotten som bidrar till Agenda 2030-målen..." samt tillägg i sista meningen i stycket "hälsosamma levnadsvanor och trygga nära relationer i delprioritering 5.2" som knyter ihop strategin med regionens strategi för folkhälsa och funktionsrätt: "För att minska hälsoklyftor, främja hållbart och aktivt liv och trygga nära relationer krävs ett långsiktigt arbete som omfattar generella, kompensatoriska och normbreddande insatser."

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Den inledande meningen har justerats
- Detta läggs inte till eftersom RUS riktar sig till en stor mängd aktörer och undviker referens till en strategi som rör en enskild organisation. Det bedöms också onödigt att peka på typer av insatser i den här övergripande texten.

RFSU föreslår två tillägg i inledningen till prioriteringen: "Stark samverkan mellan offentliga aktörer, civilsamhälle och akademi är en nyckelfaktor..." samt "Arbets-, skol- och verksamhetsmiljöer påverkar människors hälsa..." De anser också att det är bra och viktigt att "trygga nära relationer" står med.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Att ange vilka aktörer som ska ingå i samverkan skulle tynga ner texten och behöva göras genomgående för alla prioriteringar. Eftersom det utvecklas kring samverkan i själva delprioriteringen har det inte ändrats.
- Skolmiljöer är en typ av verksamhetsmiljöer, meningen har justerats för att göra det tydligare.

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Roks anser att:

1. Det behövs ett uttalat och riktat fokus på kvinnohälsa eftersom det är väl belagt att kvinnors sjukdomar och hälsobehov historiskt har varit mindre utforskade, underprioriterade och i många fall felbehandlade i jämförelse med mäns. Det saknas tydliga och riktade målsättningar för kvinnohälsa, trots att vissa delar av vården inte kan digitaliseras eller ersättas av distanslösningar. Detta gäller särskilt mödra- och förlossningsvård samt vårdinsatser för kvinnor och tjejer som har utsatts för kvinnlig könsstympning. Kvinnor och tjejer som har utsatts för könsstympning vittnar, genom kvinnojourer och tjejjourer, om att de ofta bemöts med okunskap, misstro eller kränkningar inom hälso- och sjukvården. För att vården ska vara jämlik krävs särskild kompetens, trygga vårdmiljöer och tydliga strukturer för bemötande och behandling av denna grupp.
2. Hälso- och sjukvården är också en av de samhällsinstanser som många våldsutsatta kvinnor, tjejer och barn möter. Därför behöver det finnas ett tydligt mål att vården systematiskt ska upptäcka våld genom att ställa frågor om våldsutsatthet. Att inte fråga innebär i praktiken att våldet osynliggörs. Förutsättningen för detta är att personalen har rätt bemötande, tid och stöd för att kunna agera och med kunskap om mäns våld mot kvinnor som ett strukturellt samhällsproblem. Vården kan även spela en avgörande roll för kvinnor och tjejer som utsatts för sexuellt våld, exempelvis genom särskilda mottagningar som kan erbjuda både medicinskt och psykosocialt

stöd samt rättssäker insamling av bevisning. Tillgången till sådana enheter behöver säkerställas i hela regionen, även utanför större städer.

3. Västerbotten beskrivs i strategin som en region med lång tradition av samverkan mellan civilsamhället, akademien och offentliga aktörer. Mot denna bakgrund är det anmärkningsvärt att kvinnojourer och tjejjourer inte nämns, trots att de tar ett omfattande ansvar för stöd och skydd till våldsutsatta kvinnor, tjejer och barn. Dessa verksamheter besitter unik kunskap och erfarenhet som bör tas tillvara i både utvecklingsarbete och praktisk samverkan med vården.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- (1) och (2) tas omhand med ett tillägg i delprioritering 5.4, första stycket, utmaning 3 och identifierat behov 3, tillägg i identifierat behov 5 i delprio 5.2. Ytterligare konkretisering kring vården tas omhand i andra styrdokument, se även Konkretisering.
- (3) tas omhand med ett tillägg för viktiga aktörer i delprioritering 5.1 respektive 5.2

5.1

Arbets- och miljömedicin norr föreslår ett förtydligande i utmaning 1: "en utmaning är att integrera mål och kunskap i RU, en annan är att använda kunskapen bredare osv" och ett tillägg i identifierat behov 1: "att sprida kunskap om faktorer i arbetsmiljön, så som inkludering och jämlikhet".

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Texten har förtydligats men det handlar om samma utmaning så det blir svårt att skriva enligt förslaget. Det är otydligt vad som menas med att faktorer i arbetsmiljön behöver spridas kopplat till den här utmaningen.

LTU stödjer prioriteringen och rekommenderar att strategin betonar utveckling av forskningssamarbeten kring jämlik hälsa, psykisk hälsa och livsvillkor i glesbygd.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det faller utanför strategin att peka ut specifika önskvärda forskningssamarbeten, se även under Konkretisering.

RFSU föreslår följande ändringar; i utmaning 4: "De behöver vara tydligare involverade i strukturerad samverkan" samt under identifierade behov 4: "...exempelvis idrottsrörelsen, hbtq-rörelsen, Folkbildningen...".

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Texten har ändrats enligt förslaget.

Vännäs kommun betonar att psykisk ohälsa bland unga är en växande utmaning och att strategin bör prioritera samverkan mellan skola, vård och socialtjänst för att stärka ungas psykiska hälsa och möjliggöra tidig identifiering av ohälsa.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Den ligger utanför strategin att identifiera enskilda samverkansytor (se under konkretisering) men texten i utmaning 2 syftar till att fånga den här typen av samverkan.

5.2

Arbets- och miljömedicin norr rekommenderar att i identifierade behov 4 lägga till som exempel "Det kan handla om att bli bättre på att identifiera utsatta".

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det har lagts till

Region Västerbotten, Ledningsstaben, ger följande förslag till ändringar:

- Tillägg utmaning 5 innan sista meningen: "Att bekämpa våld i nära relationer är en viktig jämställdhetsfråga då en stor majoritet av dom som utsätts för våldet är kvinnor och en stor majoritet av dom som utövar våldet är män. Oavsett vem som utsätts för våld behöver den personen få hjälp och stöd för att lämna och bli fri från våldet."
- Förslag på omskrivning för utmaning 3: "Ökande skärmanvändning riskerar att ta tid från annat som är viktigt. Mycket skärmtid kan påverka både fysisk aktivitet, sömn och psykisk hälsa inte minst bland barn."
- Förslag att lägga till några exempel på riskbeteenden i utmaning 4: "Olika former av riskbeteenden, som till exempel risktagande, våld, självskada, riskbruk av alkohol, narkotikabruk eller kriminalitet, kan få..."
- Förslag på tillägg för utmaning 4: "Det finns även stora skillnader i riskbeteenden utifrån kön där mäns riskbeteenden i större utsträckning innebär risk för både dom själva och andra medan kvinnors riskbeteenden huvudsakligen drabbar kvinnorna själva."
- I stycket om viktiga aktörer: Är Västerbottens invånare aktörer här eller målgrupp? Aktörer bör vara någon som kan anta utmaningen och göra insatser.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Texten har justerats utifrån förslag
- Den centrala beslutsfattaren när det gäller hälsosamma levnadsvanor och trygga nära relationer är individen, för att synliggöra det finns Västerbottens invånare inkluderade som viktiga aktörer.

RF-SISU tillstyrker delprioritering 5.2 och delar strategins utgångspunkt att hälsosamma levnadsvanor grundläggs tidigt och formas av miljön runt individen...detta förutsätter ett helhetsperspektiv där barns och ungas relation till sig själva, till andra och till sin omgivning stärks genom samverkande insatser över flera arenor. Detta perspektiv ryms väl inom strategins inriktning, men skulle vinna på att tydligare synliggöras och omsättas i det fortsatta genomförandet. Vi tillstyrker särskilt att fysisk aktivitet och rörelserikedom tydligt pekas ut som centrala faktorer för att minska hälsoklyftor och motverka fysisk inaktivitet, som är en av vår tids största folkhälsoutmaningar...

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Omhändertas i genomförandet.

RFSU föreslår följande ändringar:

1. Sexuell hälsa bör lyftas i den övergripande målbeskrivningen, både ur ett allmänt hälsoperspektiv och som en komponent i trygga nära relationer. Förslag på tillägg i det första övergripande stycket: "...hälsa och välbefinnande. På samma vis är

sexualitet och sexuell hälsa också viktiga delar av den allmänna hälsan. För att skapa..."

2. Bra att detta står med: "Det finns ett brett engagemang i länet inom civilsamhället med en viktig roll för att bidra till hälsosamma levnadsvanor."
3. I utmaning 4: lägg till sexuell och social hälsa, förslag: "...kan få negativa konsekvenser för både fysisk, och psykisk, sexuell och social hälsa."
4. I utmaning 5: Inkludera sexuell hälsa, förslag: "Det påverkar både fysisk, och psykisk och sexuell hälsa, ofta med långvariga konsekvenser."
5. I Identifierade behov nr 5 bör våld i nära relationer definieras, förslag: "Ingen ska utsättas för våld i nära relationer, varken fysiskt, psykiskt, sexuellt, digitalt, ekonomiskt eller materiellt."
6. Lägg till vikten av känsla av sammanhang (KASAM) som ett bidrag till livslång hälsa, förslag under Identifierade behov: "Fler har livsstilar där kultur, natur, och fysisk aktivitet och lokalt engagemang bidrar till hälsa och välbefinnande genom hela livet. Det kan handla om riktade satsningar för få fler att upptäcka rörelserikedom, styrketräning på äldreboenden, ideellt volontärarbete och kultur på recept."
7. I listan över utmaningar för hälsosamma levnadsvanor behöver den centrala utmaningen som handlar om tillgång till vård läggas till. Förslag: "Möjligheten att söka stöd för hälsofrämjande och förebyggande hälsovård är en grundläggande rättighet och en förutsättning för jämlika möjligheter att upprätthålla hälsosamma levnadsvanor och trygga nära relationer. God tillgång till vårdinstanser såsom ungdomsmottagningar, hälsocentraler, förlossning, mödravårdscentraler och centrum mot våld är därför centralt att säkerställa."

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det som föreslås i (1), (3)-(5) har lagts till
- Volontärarbete bedöms inte vara en del av hälsosamma levnadsvanor
- Tillgång till vård (7) hanteras i delprioritering 5.4, texten i inledningen av strategin har förtydligats för att ge en bättre översikt hur olika delar relaterar till varandra

Vännäs kommun anser att det är positivt att strategin tar upp våld i nära relationer, men föreslår att även våld i unga parrelationer lyfts fram. Slutligen bör strategin inkludera brottsförebyggande arbete i digitala miljöer, såsom mot nätmobbning, grooming och cyberbrott. Digital trygghet är en viktig del av jämlik hälsa, särskilt för barn och unga.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- En formulering har lagts till i utmaning 5
- Trygga skärmvanor har lagts till i utmaning 3 och identifierat behov 3

5.3

Arbets- och miljömedicin norr föreslår följande ändringar:

1. revidera första meningen Till "den fysiska och psykiska hälsan påverkas av det sammanhang som människor befinner sig i" för att ligga i linje med de uttryck som används inom vetenskapsområdet.
2. andra stycket där det skrivs "många organisationer arbetar systematiskt med att förbättra arbets- och verksamhetsmiljön": Enligt svensk lag ska ALLA organisationer arbeta systematiskt med att förbättra arbetsmiljön, detta är en del av det systematiska

arbetsmiljöarbetet (SAM) som arbetsgivare ska bedriva enl de föreskrifter som finns. Meningen bör antingen omformuleras Till "alla organisationer bör...." alternativt tas bort helt.

3. Utmaning 1. Här nämns "brist på inflytande och tystnadskultur kan leda till låg motivation, psykisk ohälsa och sjukskrivningen". De mest vedertagna faktorn inom den organisatoriska och sociala arbetsmiljön koppla till psykisk ohälsa är höga krav, låg kontroll, bristande stöd, kränkande särbehandling och mobbning. Om några faktorer ska nämnas rekommenderas att dessa lyftas fram
4. utmaning 1. I meningen "för att arbetsmiljöer ska främja hälsa och delaktighet..." behöver det läggas till "krävs ett strategiskt och långsiktigt arbetsmiljöarbete, förankrat i hela organisationen, där organisatoriska och sociala hälsorisker i arbetsmiljön kontinuerligt undersöks och elimineras.
5. Utmaning 1 sid 46 – "trots ett växande fokus på arbetsmiljön" är det så? Kanske mer "På grund av ett bristande fokus på arbetsmiljön..."
6. Utmaning 2. Orsaksförklaringar Till varför det föreligger en obalans mellan privatliv och arbete förstås oftast på grund av alltför höga kvantitativa krav (för stor arbetsmängd) eller ökade krav på tillgänglighet över dygnet i arbetet.
7. Identifierade behov. Vi saknar en punkt om att stärka kunskapen kring det systematiska arbetsmiljöarbetet generellt.
8. Identifierade behov 2. Här rekommenderas att omformulera helt. Forskning visar att organisationer i mycket högre utsträckning än i dag även bör arbeta med insatser riktade mot den organisatoriska nivån och arbetsplatsnivån än insatser till individerna såsom stresskolor osv. Föreslår att beskriva behovet såsom: Stärk kompetenser och ledarskap med kunskap om förebyggande och hälsofrämjande insatser på organisatorisk nivå samt implementering av sådana". Det kan handla om chefs föresättningar att leda, förutsättningar för lärande och kommunikation, att arbeta med mål och värdegrund samt att bedriva ett systematiskt arbetsmiljöarbete. Arbetet behöver ske parallellt med insatser för återhämtning och stöd vid stress och psykisk ohälsa.
9. Vid Utmaning 2. Byt ut ordet utmattning till "stressrelaterade sjukdomar och psykisk ohälsa".

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- (1), (2), (5), (6) ändrat
- (3) och (4) passar inte in i utmaningen som handlar om gemenskap, delaktighet och inflytande och dessutom bredare än arbetsmiljö
- Eftersom det är bredare än arbetsmiljö anses spridning av kunskap kring detta (7) vara utanför strategin, se även under Konkretisering
- (8) det står inget om stresskolor och bara ett exempel på stöd riktat till individer men då utifrån ett organisatoriskt perspektiv. Det går inte heller att bortse från att det även finns en individuell aspekt men den är inte betonad i det identifierade behovet.
- (9) utmattning har bytts till "stressrelaterad ohälsa"

Region Västerbotten, Ledningsstaben föreslår en omformulering i identifierade behov 2 för att inkludera förebyggande: "2. Stärka kompetenser och ledarskap för att förebygga stress och psykisk ohälsa samt ge stöd för återhämtning, stresshantering och psykisk hälsa. Det kan handla om att uppmärksamma arbetsvillkormed hög risk för stress och utbrändhet, utformning av miljöer, rutiner för tidig upptäckt och tillgång till samtalsstöd."

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Texten har utvecklats för att inkludera det förebyggande perspektivet, anpassat för strategins språkbruk*

RFSU föreslår ett tillägg i utmaning 1:” ...och behov. Ett normkritiskt och inkluderande bemötande kan göra att personer känner sig trygga oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller -uttryck och så vidare. Verksamhetsmiljöer...”

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Det har lagts till tryggt och inkluderande bemötande i det identifierade behovet, diskrimineringsgrunderna ingår i inriktningen Jämlik och jämställd inkludering som ska genomsyra alla insatser.*

5.4

Arbets- och miljömedicin norr föreslår följande tillägg i de två första utmaningarna: “samt att hälso- och sjukvården är en attraktiv arbetsgivare där kompetenser och resurser tillvaratas och bibehålls.” respektive “att rekryteringsproblem även kan komma av bristande arbetsmiljö och systematiskt arbetsmiljöarbete inom hälso- och sjukvården.” De föreslår vidare att identifierade behov kompletteras med att det finns behov av förbättrat strategiskt arbetsmiljöarbete finns inom hela organisationen, för att bli mer attraktiva som arbetsgivare, öka rekryteringsbenägenheten samt bibehålla personal och kompetenser.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Detta bedöms hamna utanför delprioriteringen, dels för att den inte enbart handlar om hälso- och sjukvården, dels för att kompetensförsörjning tas upp i prioritering 6. Strategiskt arbetsmiljöarbete tas omhand i delprio 5.3.*

LTU stödjer prioriteringen och rekommenderar att strategin betonar forskning kopplad till digitala vårdlösningar och e-hälsa, utbildningsinsatser för att möta kompetensbrist i vård och omsorg, samt föreslår följande tillägg: “vikten av forskning och testbäddar för säker, etisk och jämlik användning av hälsodata och AI. Detta är avgörande för att framtidens digitala hälsolösningar ska bidra till jämlik hälsa i både stad och glesbygd”

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Tillägg i identifierat behov 1*

Region Västerbotten, Digitalisering och service önskar att Digitaliseringsstrategin läggs till i listan. De vill i delprioritering 5.4:

1. *lyfta primärvården som nav och en användbar teknik och metodstöd som stödjer primärvården med exempelvis första kontaktpunkt, fokus på prevention, kontinuitet och långsiktiga relationer, samordning av insatser, evidensbaserad vård och omsorg.*
2. *synliggöra utmaningarna kring att sprida resultat utifrån teknik, hur vi ska hämta upp data för vidare analys, och synliggör information från data, vilket en förmågeökning är nödvändig. En stark infrastruktur och informationsstruktur krävs, samt kopplingen till digitaliseringsstrategin och objektens förmågeökning.*
3. *Identifierade behov 1 lägga till utmaningen i hur regionen ska kunna utveckla arbetssätt kring användning av registerdata och vad det innebär för att synliggöra skillnader.*
4. *I kopplingen mellan utmaning 2 och identifierade behov 2 behöver lyfta nyttjandet av digitala lösningar som en möjlig lösning till utmaningen.*

5. I kopplingen mellan utmaning 3 och identifierade behov 3 behöver lyfta nyttjandet av digitala lösningar och kopplingen till digitaliseringsstrategin behöver tydliggöras i vägledningen. Även informationsstruktur och infrastruktur.
6. I kopplingen mellan utmaning 4 och identifierade behov 4 lyfta vägledande principer som ansvarsprincipen – att den som har ansvar för en verksamhet i normala situationer också har motsvarande ansvar vid störningar i samhället. Den utökade ansvarsprincipen innebär att aktörerna ska stödja och samverka med varandra. Närhetsprincipen – att samhällsstörningar ska hanteras där de inträffar och av de som är närmast berörda och ansvariga. Likhetsprincipen – att aktörer inte ska göra större förändringar i organisationen än vad situationen kräver. Verksamheten under samhällsstörningar ska fungera som vid normala förhållanden, så långt det är möjligt. Vägledning till den beslutade förmågeökningsmatrisen inom Region Västerbotten.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- (1) Digitaliseringsstrategi för Målbild 2030 har lagts till
- (2) Att lyfta primärvården ger för stort fokus på en enskild organisation medan RUS har fokus på alla aktörer
- (3) Det anses på en mer allmän nivå täckas av det som berörs i utmaning 1 och identifierat behov 1, fokus på Region Västerbotten tas omhand i andra styrdokument
- (4) digitala lösningar har lagts till i utmaningen
- (5) digitala lösningar har lagts till i identifierat behov 3, se även delprio 1.2 för utmaningar kopplat till digitalisering
- (6) " utgångspunkt i vägledande principer för krisberedskap, använda förmågeökningsmatriser," har lagts till i identifierat behov 4
- Det blir även tydligare när utmaning och identifierat nu, till skillnad från remissversionen, skrivs i anslutning till varandra.

RFSU har konkreta ändringsförslag

- Lägg till under utmaning 3: "Utmaningen är särskilt stor för personer med större vårdbehov eller sämre hälsoläge, till exempel äldre, gravida, multisjuka, barn och unga, samt personer som behöver könsbekräftande vård eller som befinner sig i socialt utsatta livssituationer"
- Under identifierade behov nr 3 så bör "rimliga fysiska avstånd" definieras. Det är en central, för att inte säga avgörande, aspekt av vårdens och omsorgens förmåga att kunna tillgodose invånarnas behov.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Förslag på tillägg har lagts till
- Att definiera vad som är rimliga fysiska avstånd ligger utanför framtagande av en regional utvecklingsstrategi, se även delen om konkretisering. Det behövs sannolikt definieras olika definitioner för olika sammanhang eftersom det varierar med vilket vård- och omsorgsbehov som finns, vilka möjligheter som finns för att möta de behoven och individers förutsättningar.

Umeå universitet välkomnar att kopplingen mellan akademien och universitetssjukhuset lyfts som en strategisk styrka. De föreslår att strategin även konkretiserar hur. Kliniska utbildningsmiljöer, praktiska forskning och gemensamma dataresurser är exempel på hur forskning, utbildning och praktik kan samverka för framtidens vård och omsorg. Strategin bör även uppmärksamma den snabba utvecklingen inom precisionsmedicin och hur

verksamheten vid Norrlands universitetssjukhus bidrar till att utveckla framtidens vård och behandlingar som kommer till nytta för både länets invånare och vården i hela landet.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Texten i stycke 2 har setts över för att få in detta med anpassning för grad av konkretisering och språkbruk*

Prioritering 6: Västerbotten – rik på kompetenser

Hela prioriteringen

IVL Svenska miljöinstitutet pekar på två dimensioner av kompetensförsörjning, en strukturell med tillgång till regionala utbildningsmiljöer, möjligheter till livslångt lärande och kapacitetshöjande och en social som innebär att kompetensfrågan måste förstås i relation till jämlikhet, tillgång och delaktighet där fler grupper inkluderas i arbetslivet och utbildningssystemet.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Prioriteringen har kontrollerats för att dessa dimensioner belyses och bedömningen är att de finns med.*

RF-SISU Västerbotten ser positivt på att prioritering 6 utgår från ett brett kompetensbegrepp och delar strategins bedömning att kompetensförsörjning inte enbart kan mötas genom formell utbildning, utan kräver samverkan. De välkomnar särskilt att folkbildning och civilsamhälle tydligare lyfts fram som en del av länets samlade kompetens- och lärandelandskap och föreslår att detta ytterligare stärks genom att skrivningar där "utbildning" används som samlingsbegrepp i högre grad formuleras som "utbildning och folkbildning".

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Där det bedömts som relevant har folkbildning inkluderats i texten enligt förslag.*

Skellefteå kommun anser att strategin bör i högre grad bemöta länets specifika jämställdhetsutmaningar. Västerbotten har både en tydlig könsobalans med fler män än kvinnor och en fortsatt starkt könssegregerad, mansdominerad industri. Dessa strukturer påverkar attraktivitet, kompetensförsörjning, regional tillväxt och social hållbarhet. Vi rekommenderar att strategin kompletteras med en mer uttalad analys och inriktning för detta.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Det bedöms har tagits om hand genom skrivningar som tillkommit utifrån övriga remissvar i delprioritering 6.2 och 6.3*

6.1

Arbetsförmedlingen trycker på vikten av samsyn kring att befolkningsbristen är en del av lösningen vad gäller kompetensförsörjningen med alla dess utmaningar lyfts särskilt och att det behöver finnas ett utvecklat samarbete utanför länsgränserna och de närmsta geografiska länen för att kunna hitta befolkning som kan ta de jobb som finns tillgängliga. Detta gäller också utbildning i bred bemärkelse då ett tillräckligt elevunderlag inte finns tillgängligt lokalt och regionalt.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- *Utmaning 1 och identifierat behov 1 justeras för att synliggöra vikten av samsyn och samarbete över länsgränser, rekrytering utanför länet berörs även i delprioritering 6.3*

IVL lyfter behovet av finansieringsmodeller som möjliggör forskningens och näringslivets deltagande i arbetet med kompetensförsörjning,

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Under identifierat behov 1 läggs finansieringsmodeller för olika typer av aktörer till

LTU önskar att Region Västerbottens roll i samordningen av kompetensförsörjningen, särskilt avseende kompetensbehovsanalyser och utbildningsplanering i dialog med kommuner och lärosäten, tydliggörs.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Region Västerbottens roll när det gäller kompetensförsörjning faller utanför RUS utan tydliggörs i andra styrdokument Regionala kompetensförsörjningsagendan, se även stycket kring konkretisering

Tillväxtverket noterar behovet av ny kunskap och lärande kring länets utbildningsbehov och betonar att det är en grundläggande förutsättning för att kunna leva upp till (Lag (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar, §5.2) samt en förutsättning för ett väl fungerande regionalt kompetensförsörjningsarbete.

Inget omhändertagande behövs

Umeå universitet anser att universitetens roll i kompetensförsörjningssystemet bör framgå tydligare i det inledande stycket: (1) genom utbildning, livslångt lärande och forskning bidrar universiteten till att utveckla och behålla kompetens i hela länet, (2) distans- och hybridupplägg via exempelvis lärcentra möjliggör en stärkt kompetensförsörjning i städer, landsbygder och glesbygder samt (3) universitetens nationella och internationella samarbeten stärker länets förmåga att attrahera kompetens, finansiering och innovation till regionen.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Nummer (1) och (2) bedöms tas omhand av justerad text under delprioritering 6.2
- En justering har skett i andra stycket i delprioriteringen, för att fånga nummer (3)

Vilhelmina kommun anser att strategin bör peka på stärkt samverkan kring yrkesvux, praktikplatser och matchning. Vännäs kommun välkomnar strategins tydliga fokus på kompetensförsörjning men anser att strategin ytterligare bör belysa vikten av att utveckla samarbetsformer mellan utbildningsanordnare, företag och branschråd för att möta behovet av specifik kompetens och utbildad arbetskraft.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det bedöms rymmas under utmaning 1 och identifierat behov 1, det identifierade behovet har justerats för att betona arbetsgivares inkludering i samverkan. Se även Identifierat behov 3 i delprio 6.3. För ytterligare konkretisering kring specifika samarbetsytor hänvisas till andra styrdokument som regionala kompetensförsörjningsagendan, se även stycket om konkretisering.

Vännäs kommun anser även att det behövs gemensamma satsningar på flexibla utbildningslösningar och lokaler samt föreslår att strategin betonar behovet av att skapa gemensamma arenor och lösningar för att mindre kommuner ska kunna ta del av nödvändig kompetens inom digitalisering och andra områden.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Flexibla lokaler bedöms finnas med i identifierat behov 1 under delprio 6.2 och flexibla utbildningslösningar under identifierat behov 5 i delprio 6.2.

- Gemensamma satsningar genomsyrar hela strategin och är arbetsätt för kraftsamling inom alla områden och nämns därför inte i respektive utmaning.
- Behovet för mindre kommuner att kunna ta del av kompetens via arenor och lösningar genomsyrar alla inledande delprioriteringar inom digitalisering och andra områden, ytterligare konkretisering faller utanför strategin, se under Konkretisering.

6.2

Arbets- och miljömedicin norr föreslår att i utmaning 6, byta ut ordet "coaching" till "tillgång till god studie- och yrkesvägledning"

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det har lagts till som exempel utöver coaching

LTU önskar ett tydligare fokus på universiteten och rekommenderar att (1) kopplingen mellan RUS och universitetens utbildningsuppdrag förtydligas för att möta arbetslivets förändrade kompetensbehov, (2) omställningsutbildningar, flexibla kurser och livslångt lärande ges ökad prioritet, med särskilt fokus på tillgänglighet i hela landet genom decentraliserad utbildning och (3) tillgängligheten till högre utbildning i hela länet stärks genom satsningar på distansstudier och andra former av decentraliserad utbildning, där kommunala lärcentra kan utgöra viktiga stödstrukturer.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Formuleringarna har setts över för (1) och (2) i utmaning 5
- Formuleringarna har setts över för (3) i utmaning 2

Region Västerbotten, Ledningsstaben saknar ett avsnitt som beskriver den könssegregerade arbetsmarknaden och hur könsstereotypa föreställningar påverkar möjligheterna till likvärdigt deltagande i arbets- och samhällsliv. Förslag på tillägg: "Könsstereotypa föreställningar om vad män och kvinnor, flickor och pojkar förväntas utbilda sig till och arbeta med har en stor påverkan på vår kompetensförsörjning. Traditionella utbildningsval präglar den fördelning på arbetsmarknaden som vi ser i Västerbotten. Färre män än kvinnor utbildar sig på högre nivå samtidigt som män i samtliga kommuner tjänar mer än kvinnor. Ett systematiskt normbreddande arbete som utmanar begränsade stereotyper kopplat till kön är därför nödvändigt för att nå ett likvärdigt deltagande i arbets- och samhällsliv. Utmaning: Könsstereotypa föreställningar har stor betydelse för val av utbildning och yrke. För att klara av framtidens kompetensförsörjning behövs ett normbreddande arbete som breddar rekryteringsbasen till exempel kopplat till vården. Behov: Utveckla metoder för normbreddande utbildningsval så att fler vågar utmana könsstereotypa yrkesval."

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det har lagts till text i inledande stycket samt i utmaning och identifierat behov 5

Skellefteå kommun anser att RUS behöver vara tydligare kring tillgången till platsnära utbildningsmiljöer. Strategin bör stärka skrivningarna om regional tillgänglighet till högre utbildning, lärcenterstrukturer samt samspelet mellan kommuner, regionen och utbildningsanordnare.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Platsnära har lagts till för att förtydliga utmaning 1
- Det har lagts till mening i det inledande stycket.
- Ytterligare konkretisering kring samverkansytorna görs inte i strategin, se även under Konkretisering.

6.3

Flera aktörer önskar stärka innehållet kring att attrahera och behålla talanger/kompetens i delprioritering 6.3 (LTU, Umeå kommun och Umeå universitet). LTU föreslår följande tillägg i andra stycket: "Universitetens verksamheter bidrar till att stärka länets attraktionskraft. Studenter, forskare och internationella samarbeten skapar inflyttning, regional förnyelse och en långsiktig kompetensbas för näringsliv och offentlig sektor." Umeå kommun önskar ett tydligare fokus på att aktivt attrahera talanger till Västerbotten, lyfta universitetens roll och stärka studenters koppling till arbetsgivare. Umeå universitet pekar på universitetens roll i att attrahera och behålla internationell kompetens och menar att strategin med fördel kan uppmärksamma behovet av samordnade insatser för att säkerställa ett bostadsutbud som möjliggör inflyttning och kvarstannande.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Ett tillägg görs i den andra stycket kring universitetens roll
- Tillägg i inledande stycket kring att attrahera kompetenser
- Studenters koppling till arbetsgivare finns med i identifierat behov 3
- Säkerställande av bostadsutbud tas omhand i prioritering 4

Region Västerbotten, Ledningsstaben ger förslag på tillägg i utmaning 3 sista meningen:

"Det innebär att många arbetsgivare omedvetet riskerar att missa värdefull kompetens bland nyanlända, unga på väg in i arbetslivet, personer med funktionsnedsättningar, personer av underrepresenterat kön på arbetsplatsen eller personer utanför länet..."

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Det har lagts till

Vilhelmina kommun anser att strategin lyfter korrekt att brist på arbetskraft särskilt drabbar inlandet (s. 53). Men den saknar konkreta verktyg för hur detta ska hanteras och anser att RUS bör lyfta Lärcentrum som strategisk nod för distansutbildning och kompetenslyft, stärka samverkan kring yrkesvux, praktikplatser och matchning samt tydliggöra hur regionen ska stötta lokala utbildningsplattformar.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- En mening om lärcentrum har lagts till i andra stycket i delprio 6.2
- Önskemålet att stärka samverkan kring yrkesvux, praktikplatser och matchning anses rymmas under utmaning 1 i delprioritering 6.1 och tas även omhand i Regionala kompetensförsörjningsagendan
- Önskemålet att tydliggöra Region Västerbottens roll i att stötta lokala utbildningsplattformar tas omhand i andra sammanhang än i RUS, tex den Regionala kompetensförsörjningsagendan

Vännäs kommun vill stärka platsattraktivitet i strategin och lyfter kompetensförsörjning handlar inte enbart om arbetsmarknadens behov, utan även om att skapa attraktiva livsmiljöer med fungerande bostadsutbud, god service, kultur-, natur- och fritidsmöjligheter

samt ett välkomnande samhällsklimat. De ser även behov av samordnade stödstrukturer för inflyttning, boende, integration och språkutbildning. Detta kan bidra till att nya invånare snabbt etablerar sig och känner tillhörighet i regionen.

Detta har omhändertagits på följande sätt:

- Tillägg kring hållbara livsmiljöer som förutsättning i andra stycket, med hänvisning till prioritering 4.
- Samordnade strukturer för inflyttning är tillagt i identifierat behov 3.

Bilaga, Genomgång av tidigare inspel

Arbetsförmedlingens hänvisar till att deras tidigare inspel står fast

" Svar på aktualisering med inspel - Regional utvecklingsstrategi (RUS) -Västerbotten

Arbetsförmedlingen tackar för och uppskattar verkligen möjligheten att få bidra med synpunkter på denna aktualisering av Västerbottens regionala utvecklingsstrategi.

Underlaget har beretts av Arbetsförmedlingen, Verksamhetsområde Lokala Arbetsmarknad, Region Nords stab. Medverkat till innehållet har förutom Regionchef även Arbetsförmedlingens enheter i Norra-och Södra Västerbotten samt Arbetsförmedlingens kansli för omvandling och matchning.

Då detta inte är en ordinarie remissomgång utan ett första steg i processen inför beslut preliminärt i april 2026 så har Arbetsförmedlingen koncentrerat sig på övergripande inspel och avsnittet som handlar om från strategi till samhandling.

Strategin i sig är välskriven och hålls på en relativt generell och övergripande nivå. Det är naturligtvis en balansakt med dokument som dessa men kanske finns det avsnitt där det kan övervägas om konkretiseringsgraden kan öka något för att verkligen få till en önskad "från strategi till samhandling". Särskilt angeläget är då de avsnitt som återfinns nära området kring arbetsmarknad, befolkning och utbildning.

Bedömning: Detta har omhändertagits med det ökade fokuset på utmaningar och identifierade behov.

Övriga allmänna reflektioner

Det finns fortfarande en hög grad av aktualitet i Västerbottens regionala utvecklingsstrategi. Ett intressant område att utveckla skulle vara det faktum att Västerbotten i huvudsak är tredelat- eller som det uttrycks i RUS:en- ett Sverige i miniatyr. Här skulle det vara intressant att försöka visa på anpassade/nischade strategier utöver de generellt redan beskrivna. Det känns angeläget då behoven ser så olika ut. Ett sådant exempel är vad som skett i Skellefteå i samband med etableringen av Northvolt. Där finns en unik möjlighet till lärande då det inte tidigare funnits en liknande situation i Sverige. Detta handlar om att ta tillvara såväl framgångar som misslyckanden under hela processen. Från planeringsfasen, beslut, etableringen med påföljande samhällsomvandlingar med både förtjänster och utmanande konsekvenser för platsen Skellefteå. Därefter varsel och sedan konkurs med pågående efterverkningar. Vi skulle också gärna vilja se hur vi kan möta upp i glest befolkade områden som inlandet och även Umeås speciella utmaningar kring behållarperspektivet. Hur ska förutsättningarna se ut för att nationella myndigheter som Arbetsförmedlingen kan vara en kraft för att samhandla med regionala och lokala aktörer. Detta behöver utvecklas.

Bedömning: Detta har omhändertagits då det finns ett betydligt djupare territoriellt perspektiv med utmaningar och identifierade behov som gånggats för olika platser. De delprioriteringar som finns rörande samverkan fångar också tydligare vad som behöver hanteras kopplat till samverkan.

Vidare konstaterar vi att det vore värdefullt att utveckla skrivningarna vad gäller befolkningsbristen. De demografiska utmaningarna delar Västerbotten med många andra län men det är få län som ligger i ett geografiskt område med fortsatt stora investeringar och förväntad stor tillväxt i kombination med väldigt låg arbetslöshet. Vi behöver titta på nya lösningarna tillsammans.

Bedömning: Detta har omhändertagits i och med de nya skrivningarna kring demografisk utveckling samt tilläggen i delprioritering 6.3.

Användande av strategin och utveckling?

Arbetsförmedlingen använder strategin främst i samband projektansökningar och i samband med olika former av strategiska dialoger som tex kommundialoger. För att det ska vara möjligt för Arbetsförmedlingen att hänvisa till/vara en del av strategin så behöver det nationella perspektivet förtydligas i strategin. Det är viktigt att det inte bara kopplas till regionala, lokala och internationella sammanhang utan också relateras till och genomsyras av nationella samarbeten, mål och insatser.

För att skapa en tydligare bild av utmaningarna kan med fördel behov och utmaningar kompletteras i denna aktualisering med en fördjupad nulägesbeskrivning. Det skulle ge en bättre bild av länets aktuella situation och fungera som ett viktigt stöd för att bättre kunna följa upp insatser och resultat över tid. Arbetsförmedlingen föreslår att strategin kompletteras med en tydligare beskrivning med nästa steg i konkretiseringen via handlingsplaner. Kanske genom exempel eller länk till befintliga handlingsplaner för att väcka intresse att gå samman och skapa handlingsplaner i enlighet med strategin?

Bedömning: Detta har omhändertagits där texterna som beskriver länet i respektive delprioritering nu utvecklats. Det är dock en avvägning mellan fördjupning och hålla strategin kortfattad. Se text om Konkretisering för resonemang kring hur det har tagits omhand.

Vi vill också särskilt lyfta betydelsen av ett bra och nära samarbetet med andra län och regioner där arbetslösheten är väsentligt högre. Förutom ett flexibelt utbildningssystem som möter arbetsmarknadens behov är det viktigt att utveckla matchningen mellan vilka kompetenser som finns och vad arbetsgivare efterfrågar. Arbetsförmedlingen vill särskilt lyfta vikten av att samarbeta i södra Sverige för att: Främja geografisk rörlighet, det vill säga att människor kan flytta eller pendla till jobb i norra Sverige. Förbättra möjligheterna för deltagare i tex arbetsmarknadsutbildning i södra Sverige att ha arbetsplatsförlagt lärande hos företag som arbetskraft i norra Sverige. Genom att deltagare får möjlighet att göra praktik eller lärande på plats hos rekryterande företag i Västerbotten, kan matchningen mellan arbetssökandes kompetens och arbetsgivarnas behov förbättras.”

Bedömning: Detta har omhändertagits i delprioritering 6.3.

Bilaga 2: Storumans och Åsele kommuner hänvisar till Region 10:s tidigare inspel

Region 10s 8 Västerbottenskommuner (Dorotea, Lycksele, Malå, Norsjö, Sorsele, Storuman, Vilhelmina, Åsele)

Övergripande inspel

Inomregionala skillnader

I RUS beskrivs länet som ett län med stora skillnader, men man lyfter det i allmänhet bara ur ett positivt perspektiv: den diversitet som finns gällande naturen med hav, skog och fjäll, den diversitet som finns gällande näringslivet med innovationstunga universitet och städer och naturresursbaserat företagande, ofta i inlandet. Det saknas en medveten strategi för att utjämna de negativa aspekterna av våra inomregionala skillnader - såsom de kraftiga befolkningsminskningarna i inlandet, den allt sämre nationella och regionala tillgången till service i de mindre kommunerna – och därmed även avsaknaden av statliga och regionala arbetstillfällen, den osunda konkurrensen om kompetens som sker mellan kommuner i jakten på rätt kompetens, svårigheten för inlandsbor att få tillgång till relevant utbildning utan att behöva flytta, frånvaron av företagsfrämjande stödstrukturer utanför våra två större städer och så vidare.

Istället för att dessa utmaningar hanteras inom ramen för regionens ordinarie verksamhet, förväntas inlandskommunerna söka kapacitetskrävande projektmedel – ofta med krav på medfinansiering – för att skapa tillgång till sådant som i städerna erbjuds som en självklar del av den offentliga infrastrukturen. Det saknas ett gemensamt strategiskt arbete för att långsiktigt minska dessa skillnader, både inom regionens egna verksamheter (såsom RUN, hälso- och sjukvård och kollektivtrafik) och i det gemensamma påverkansarbetet gentemot statliga myndigheter. Detta riskerar att ytterligare förstärka centraliseringen till städerna, samtidigt som övriga kommuner försvagas.

Bedömning: Utgångspunkten för den regionala utvecklingsstrategin är att utjämning av skillnader sker genom utveckling av olika platser utifrån deras olika förutsättningar. Det bedöms att det utvecklade fokuset på utmaningar och identifierade behov kommer att vara en betydligt bättre grund för att åstadkomma det. En ytterligare ökad grad av konkretisering tas omhand på olika sätt, se under Konkretisering. I strategin tas inte enskilda samverkansytter upp men den Samverkan som kommunerna och Region Västerbotten har nämnts i inledningen och är det viktigaste verktyget för att på övergripande nivå tackla de inomregionala skillnaderna gemensamt. Det finns även inom olika områden, digitalisering, samhällsbyggnad och kompetensförsörjning, uppstartade Strategiska råd. Alla dessa arbetar med eller kommer att arbeta med handlingsplaner.

Förankring

I underlaget frågas om hur vi använder RUS. Den är dels ett stöd i framtagandet av lokala program och policydokument, men framför allt vägledande när det gäller projekt inom strukturfonderna och där vi söker regional medfinansiering ur 1:1-medel. Något vi efterfrågar i denna process är att aktörer som söker medel faktiskt förankrar sina projekt med de parter som de vill samverka med. Våra inlandskommuner står i många fall upptagna som platser där projekt ska genomföra sina insatser, men ingen har hört talas om projekten varken före, under eller efter att projektet genomförs. Det är inte ovanligt att förfrågningar om att delta i projekt kommer strax innan utlysningarna stänger, ibland endast några dagar. Man vill jobba i våra kommuner, men frågar inte om våra behov och vårt intresse. Vi skulle gärna se att det ställs mycket hårdare krav på förankring i tidigt skede i projektprocesser och att man kan styrka denna förankring på något sätt. Att i förbigående nämna en projekttid på kommunchefsförum är inte att förankra ett projekt, det krävs dialog med den verksamhet som berörs. Förutsättningarna i städerna och glesbygd är mycket olika och förståelsen för det saknas ofta hos projektägare i städerna, som ändå gärna vill ha med inlandet i sina ansökningar.

Bedömning: Detta tas omhand i den revidering av Regional agenda för hållbar finansiering som kommer att genomföras när RUS har beslutats.

Region 10 vill särskilt belysa några områden där den regionala utvecklingsstrategin behöver bli tydligare och mer kraftfullt adressera och konkretisera arbetet mot urbaniseringsdrivande och utvecklingshämmande förutsättningar i form av skillnader inom regionens geografi.

De områden som Region 10 väljer att belysa behöver färga och ge perspektiv i samtliga prioriteringar i den regionala utvecklingsstrategin. Det är:

- Förändrad omvärld
- Demografi och geografisk urbanisering
- Finansiering av bostäder och expansion i näringslivet
- Statlig och regional närvaro i hela Västerbotten

Förändrad omvärld

RUS behöver uppdateras med den oroliga omvärld vi nu lever i. Behov av insatser gällande robusthet, resiliens och säkerhet har ökat och finns inom samtliga prioriteringar i strategin. Det gäller allt från klimatrelaterade hot så som stormar och översvämningar till militära hot. Inlandskommunerna anges väldigt ofta som viktiga ur ett beredskapsperspektiv vad gäller livsmedelsförsörjning, elproduktion, transportstråk för militär med mera. Men för att inlandet ska kunna vara denna resurs krävs att det finns livskraftiga samhällen här, tyvärr monteras dessa ner kontinuerligt vilket gör att länet och landet tappar denna viktiga resurs.

Bedömning: Detta har tagits omhand på flera sätt: en omvärldsdel i det inledande kapitlet, samt att robusthet, säkerhet och beredskap går igen i alla prioriteringar. Inlandets utmaningar kopplat till detta lyfts på flera ställen.

Demografi och geografisk urbanisering

Urbaniseringen har lett till påtagliga demografiska förändringar särskilt för de befolkningsmässigt mindre kommunerna som ser ett vikande befolkningsunderlag och en befolkning där andelen äldre ökar. I många av kommunerna utgör andelen av befolkningen som är äldre än 65 år en tredjedel av befolkningen. Det här innebär utmaningar för möjligheterna att säkerställa tillgänglighet till välfärdstjänster både i termer av kostnader men även i termer av tillgång till arbetskraft. Demografiska förändringar innebär flytt och nedläggning av verksamheter, både offentliga och privata. När verksamheter flyttar skapar det ytterligare utmaningar i mindre kommuner att kunna erbjuda välfärdstjänster och att kunna bedriva näringsverksamhet. Urbanisering är ett problem som Västerbotten aktivt måste arbeta för att motverka. RUS kan visa på strategier för att främja tillväxt både i stad och landsbygd

Bedömning: Det har lagts till en del om demografisk utveckling och även en beskrivning av olika platser, båda i det andra kapitlet. Den sista delprioriteringen 6.3 har byggts ut med ett tydligare fokus på att attrahera personer och kompetenser.

Finansiering av bostäder och expansion i näringslivet

Längre avstånd till finansieringsinstitut, banker och myndigheter innebär betydande begränsningar i möjligheter till finansiering och tillgång till stödtjänster och samarbetspartners.

Utmaningarna att finansiera bostadsbyggande och expansion i näringslivet är ett av de största hindren för tillväxt i hela Västerbotten. Värdefulla resurser i form av kompetens och företagsidéer behöver flytta dit möjligheterna finns att bo som man önskar och utveckla sina idéer och sitt företagande. Det påverkar även de offentliga aktörernas, t ex kommunernas, förutsättningar att göra investeringar för att bibehålla och förbättra service till invånare och företag.

Utan rimliga och likvärdiga förutsättningar att göra investeringar finns inte skäl att ta fram strategier och utvecklingsplaner. De förblir pappersprodukter då åtgärder nästan aldrig kan finansieras. Det innebär i sin tur uteblivna handfasta signaler om att utveckling sker i hela Västerbotten och driver därför ytterligare på urbaniseringen. Små orter och aktörer prioriteras ner på grund av sin storlek och får inte chansen att ta vara på sin utvecklingspotential. De förblir små och krympande. Finansiering, rättare sagt svårigheten eller omöjligheten till finansiering är ett problem som Västerbotten aktivt måste arbeta för att motverka. Problematiken är så omfattande att ett övergripande samarbete om finansiering av bostäder och näringslivsutveckling behöver ske, liksom FREIA om energifrågorna. Alla aktörer måste ro tillsammans. RUS kan visa på strategier för att främja tillväxt både i stad och landsbygd genom att handfäst arbeta för likvärdiga, eller i alla fall värdiga, förutsättningar för finansiering av boende och näringslivsexpansion i hela Västerbotten.

Bedömning: Detta har lagts till som identifierade behov kopplat till bostäder och lokaler men även kopplat till utveckling av näringsliv.

Statlig och regional närvaro i hela Västerbotten

Den statliga men även regionala närvaron minskar och riskerar försvinna helt i vissa kommuner. Den regionala närvaron är en betydande komponent i att skapa tillväxt genom att den visar på tilltro till en plats eller bygd och den bidrar även med samhällsservice och breddar arbetsmarknaden. Likvärdig statlig och regional närvaro behöver vara en tydligare målsättning för att möjliggöra utveckling i hela Västerbotten. Det behöver finnas en lägsta godtagbara standard på vilken service som ska erbjudas. Det ska finnas ambulans och akutsjukvård i alla kommuner. Resor till förlossning ska inte motsvara en resa tvärs över landet, kollektivtrafik ska möjliggöra pendling till studier och arbete samt anslutningsresor till tåg och flyg. Administrativa tjänster kan placeras var som helst i hela länet. Medarbetare som arbetar med utvecklingsfrågor kan få fler och andra kontaktytor samt fler infallsvinklar och ny kunskap.

RUS kan visa på strategier för att främja tillväxt både i stad och landsbygd genom ett aktivt arbete för att öka den statliga och regionala – fysiska – närvaron i hela Västerbotten och därmed stärka förutsättningarna för utveckling och tillväxt.

Bedömning: Det bedöms att behoven finns synliggjord men att det inte i en regional utvecklingsstrategi går att peka ut mer konkret än så, se även under Konkretisering.

Slutligen - språket

Upplever att språket är avancerat. Många termer och begrepp vilket gör det utmanade att ta till sig innehållet. För att strategin ska fungera som ett stöd/vägledning behöver den vara mer konkret, tydlig och lättförståelig.

Bedömning: Detta har setts över.

Vägen till ett hållbart Västerbotten år 2030 – tre inriktningar och sex prioriteringar, S 17–18

Inspel på avsnittet

Inriktningar, S 19

Inspel på inriktningen Sammanhållen region

Geografisk urbanisering är ett problem som Västerbotten aktivt måste arbeta för att motverka. Vi har möjlighet att göra aktiva val som motverkar urbaniseringen och tycker det måste vara en inriktning och inte enbart ett konstaterande att vi har olika förutsättningar.

Bedömning: Det har setts över och synliggjorts.

Inspel på inriktningen Jämlik och jämställd inkludering

Avsnittet kan kompletteras med geografisk rättvisa. Alla människor, oavsett om de bor i stad eller på landsbygd, ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom alla områden i livet. Var en bor i regionen har betydelse om det är på landsbygden eller staden. Det påverkar människors möjligheter och tillgång till samhällsservice, och det är något behöver lyftas för jämlikhet och inkludering.

Bedömning: Geografiska skillnader hanteras av inriktningen Sammanhållen utveckling och det har synliggjorts

Prioritering 1: Västerbotten – en nytänkande och smart region

Generella synpunkter

Smart specialisering är svårt att tillämpa på våra inlandskommuner där antalet företag inom de utpekade områdena är få. Vi har behov av breda och generella insatser mot alla olika former av företagande och branscher pga. litet underlag och istället behov av smart generalisering. Samtal på europeisk nivå antyder att begreppet smart specialisering kan komma att förändras de kommande åren och utifrån det bör den regionala utvecklingsstrategin anpassas.

Bedömning: Det finns med i den aktualiserade versionen.

Prioritering 2: Västerbotten – en region med platsbaserad hållbar näringslivsutveckling, s 24–26

Generella inspel

Ordet "platsbaserad" är mycket viktig då vi som konstaterats har ett län med mycket stora skillnader och förutsättningar och utveckling startar och drivs med start på en plats.

Bedömning: Det har synliggjorts mer.

Prioritering 3: Västerbotten – en nära tillgänglig region, s 27–29

Generella inspel

Det är viktigt med de stora strategiska stråken, flygplatser, hamnar etc, men för den sakens skull får man inte glömma övriga länet där det också bor människor och där det behöver upprätthållas en acceptabel standard på vägar, kollektivtrafik, bredband etc också. Samordning mellan transportslag behöver stärkas. När det finns kanske två bussturer per dag är det viktigt att de också anpassas efter möjligheter till anslutning till/från tåg, flyg och andra bussturer. Många är de fall där man landar med flyg i Umeå och missar bussen till inlandet med en kvart och måste vänta till nästa dag, om man inte har egen bil.

Bedömning: Detta finns med som utmaning.

Inspel på Delprioritering 3.2 Investeringar i hållbara transportsystem

Regionens egen kollektivtrafik behöver inte bara bibehållas utan också utvecklas. I dagsläget ser vi en oroande trend med återkommande nedskärningar och försämringar i utbudet. Detta riskerar att ytterligare öka ojämlikheten mellan stad och land, och försvårar människors möjlighet att bo, arbeta och leva i hela regionen. Som nämnts i de generella inspelen bör det fastställas en lägsta godtagbar standard för vilken service som ska erbjudas inom kollektivtrafiken. En sådan standard bör säkerställa att alla kommuner i regionen, har tillgång till grundläggande och tillförlitliga kommunikationer som möjliggör pendling till arbete och studier.

Hur kan målformuleringen uppdateras utifrån den sammanfattande analysen?

Region 10 föreslår att RUS ska innehålla ett mål om ökad utbyggnad av kollektivtrafiken för en regional arbetspendling som är mindre urbaniseringsdrivande. Att tidtabeller kan anpassas efter kommunernas behov för att de gemensamma resurserna ska användas på ett mer effektivt sätt.

Hur kan listan över viktiga aktörer uppdateras? Förtydliga att kommunerna är en viktig aktör.

Bedömning: Behovet av kollektivtrafik har synliggjorts med utmaningar men ytterligare konkretisering faller utanför strategin, se under Konkretisering.

Prioritering 4: Västerbotten – en region med hållbara livsmiljöer att bo, verka och leva i, s 30–34

Generella inspel

En viktig prioritering som skapar förutsättningar för människor att vilja bo och verka i våra kommuner och därmed bidra till att det är möjligt att genomföra de övriga prioriteringarna. Det är dock viktigt att fortsätta erkänna att kultur och fritid kan vara många olika saker, det handlar inte bara om tillgång till "högklassig" kultur så som opera och professionell teater. Stickcafé och mötesplatser för EPA-ungdomar är också kultur.

Bedömning: Fritid finns i delprioritering 4.2 medan det som räknas som kulturliv berörs i delprioritering 4.3, det lämnas i strategin öppet vad som räknas in, vilket kan variera mellan olika sammanhang.

Delprioritering 4.4 är viktig, den behöver dock uppdateras med information om att vi visserligen är stora producenter av el och bör kunna vara aktuella för energiintensiva företag, men att det idag endast är praktiskt möjligt på några få ställen, eftersom nätet är byggt för att elen ska transporteras bort från inlandskommunerna – inte nyttjas här. Vi går miste om stora företagsetableringar på grund av det.

Bedömning: Detta har tagits omhand.

Bedömning:

Prioritering 5: Västerbotten – en hälsofrämjande region, s 35–38

Generella inspel

Hälso- och sjukvård är en av de allra viktigaste aspekterna för att skapa en attraktiv plats att bo på. Idag monteras denna trygghet ner alltmer i våra inlandskommuner där privata alternativ inte finns, där avståndet till nästa vårdinstans i värsta fall kan bli 20+ mil enkel väg när akutvården tas bort. Inlandskommunerna satsar mycket

egna pengar på att jobba med attraktivitet, inflyttning, företagsutveckling, kompetensförsörjning osv men hur ska detta lyckas när grundläggande trygghet tas bort? Hur ska inlandets kommuner kunna utgöra en beredskapsresurs för landet när grundläggande vård inte är tillgänglig längre? Vem vill etablera ett företag där personalen inte kan bo på ett tryggt sätt?

Bedömning: Detta har utvecklats och finns med.

Inspel på Delprioritering 5.1 Kapacitet för samverkan och samhandling

Hur kan den sammanfattande analysen utvecklas (ange gärna källor)?

Digitaliseringen är viktig men kan inte ersätta verklig närvaro. Den lilla kommunens behov måste tillåtas att värderas på andra sätt än enligt stadens normer om befolkningstäthet. Perspektivet måste också förändras från att utgå från nuläget till att istället baseras på scenarion för framtida utveckling.

Bedömning: Det är synliggjort.

Prioritering 6: Västerbotten – en region rik på kompetenser, s 39–42

Generella inspel

Det finns ett stort och brett utbildningsutbud i länet, men det är inte tillgängligt för alla. Fjärr- och distansutbildning är fantastiska möjligheter, men tyvärr finns ett, ibland mycket stort, motstånd hos utbildningsanordnare för detta alternativ. Detta gäller både formella studier på gymnasiet, YH och universitet som privata utbildningar som t.ex. genomförs hos företagsfrämjande aktörer, som sällan eller aldrig besöker inlandet. Det här är såklart inget regionen kan besluta om, men det behövs strategiskt arbete i frågan för att få en förändring.

Bedömning: Detta har synliggjorts.